

Hind 20 mrk.

Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

№ 43.

Laupäeval, 24. oktoobril 1925.

VII aastakäik

POOLA SÕJAVÄE MANÖÖVRID

AUGUSTIL 1925.

MANÖÖVRITEST OSAVÕTNUD VÄGEDE ÜLEVAATUS TORUNJ'IS.

Kaitseväe kultuur-selgitustöö kursuste puhul.

Noorte kodanikkude kodumaa kaitseks ettevalmistuse võib jagada kolme ossa: puhtsõjaväeline, kehaline ja moraalne. Kaitseväe juhtide ettevalmistamiseks kahel esimesel alal on meil olemas vastavad orgaanid. Kuid kaitseväe moraalse kasvatuse süstematiseerimiseks ja juhtide ettevalmistamiseks pole meil seni veel eriorgaani tegutsenud. Ja ometi on kindel, et sõjaväe moraalne ettevalmistus on sama tähtis, võib olla isegi tähtsam, kui puhtsõjaväeline. Muutub ju parimigi relv kasutuks, kuigi teda hästi käsitada osatakse, kui ta on inimese käes, kes ei tea, mille eest ta sõdib, kes valmis on iga moment, kui surve puudub, relva kõrvale heitma ja põgenema. Kuid teisest küljest on jälle väga raske kindlaks määrata, millises moraalne ettevalmistus peab seisma ja kuidas seda teostada. Kui ainult rääkida, et tuleb isamaad armastada, üle kõige, nii et isegi valmis peame olema oma elu ta eest ohverdama, ilma et me kindlaks oskaksime teha, milleks see eneseohverdamine vajaline, siis jääb see tühiseks sõnade tegemiseks, mis külmaks jätab ja vilja ei kannu. Peab oskama kaitseväe moraalsele ettevalmistusele tõelist sisu anda. Kuid selle sisu kindlaksmääramises peituvad, nagu juba öeldud, suured raskused. Puhtsõjaväelise ja kehalise ettevalmistuse tehnikat võime meie laenata riikidelt, kus see kõrgel järjel, teda ainult meie tingimustele ja majanduslistele võimetele kohastades. Moraalse ettevalmistuse aluseid võõrsilt laenata on raske, kui mitte täiesti võimata. Ajalooline arenemine, usk, haridusline tasapind ja riikline kord, eriti just kaks viimast, on üksikute rahvaste juures lahku minevad — rohkem kui nende rahvaste füüsilised omadused. Nii määrab teatava rahva riikline korraldus ka tema kodanikkude moraalse ettevalmistuse sisu: demokraatlise riigikorra alused näivad kommunistliku korra juures paheдена ja ümberpöörduvalt. Teisest küljest määrab rahva haridusline tasapind, kuidas teda moraalselt ette valmistada. Need võtted ja abinõud, mis rahva juures, kes vaevalt lugeda ja kirjutada oskab, hiilgavaid tagajärgi annavad, võivad teisel, kus rahvas suuremalt osalt kõrge hariduslise tasapinnaga ja enam-vähem teadlikult mõelda oskab, hoopis tagajärgedeta jääda või isegi eitavaid tagajärgi anda. Seepärast peab iga riik, vastavalt oma korrale, rahva hinge laadile ja hariduslisele tasapinnale, kindlaks määrama need alused, millele peab tugenema

kodanikkude moraalne ettevalmistus, kui tahame et ta viljakas oleks.

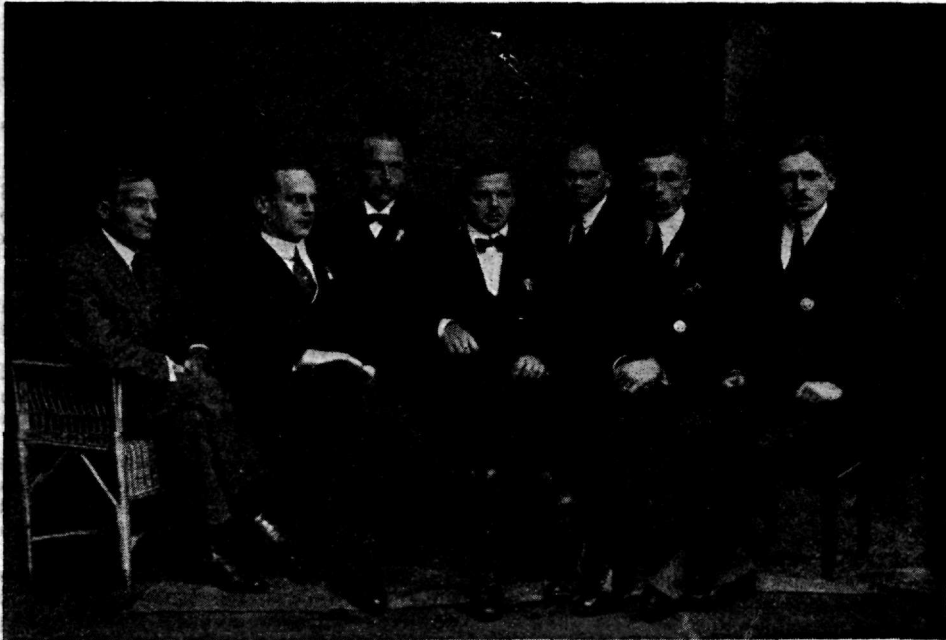
Et kultuur-selgitustööle ja moraalsele ettevalmistusele meie kaitseväes kindla süsteemi anda ja ühtlased alused luua, korraldatakse, vastavalt eelpool toodud põhimõttele, Kindralstaabi VI osakonna poolt meie kaitseväe ohvitseridele kultuur-selgitustöö kursused. Et noorde isamaakaitsejasse armastust oma kodumaa vastu istutada, peab ohvitser-juht ise põhjalikult oma kodumaad, tema ajalugu ja rahva kultuuri tundma. Sest ainult seda suudame meie teistele armsaks teha, mida meie ise süvenenult tunneme, mis meile endale armas. Seks on kursuste kavasse ainetena võetud: kodumaa ajalugu, Soome-Ugri, Ühis-Soome ja Eesti kultuurajalugu, Eesti kirjandusajalugu, kodumaa teadus, endise ja nüüdse vabadussõja ajalugu. Teisest küljest peab ohvitser-õpetaja oskama omi teadmisi kuulajaskonnale edasi anda. Ta peab tundma nii üksiku inimhinge nii raskesti tajutavaid ja keerulisi, kui ka ühiskondlisi nähtusi. Ta peab oskama üksikute nähtuse vahel sidet leida, järeldusi teha, mis omalt ehituselt õiged. Seks on kursuste kavasse võetud: psühholoogia, loogika, didaktika, ühiskonna-teadus, majandusteadus, propaganda, kõnekunst ja eetika. Veel on kursuste kavasse võetud üksikud loengud üksikute kultuurilisel ja sõjapoliitiliselt tähtsate küsimuste kohta, nagu: Eesti poliitiline ja strateegiline olukord; rahvaste võitlus Baltimere kallaste pärast; ajakiri, ta mõju ja tähtsus; Eesti laul; Eesti kunsti arenemine; rahvustunde arendamine rahvas ja kaitseväes ning selle tähtsus sõjaajal; sõjapsühholoogia; sõduri kasvatus ja sõjaväe distsipliini põhijooned meil ja välisriikides; Rahvasteliit; noorsoo liikumine Eestis.

Mainitud kursused on esimene samm kaitseväle sõjapedagoogiliste ja üldkultuuriliste teadmistega varustatud juhtide andmiseks, et nende kaasabil õhutada meie kaitseväes riikluse ja rahvuse tunnet. Nagu kõik esimesed katsed, on tal ka igatahes puudusi. Mõned ained, võib olla, on kursuste kavasse liigsed, teised, mis tarvilised oleksid, puuduvad. Kuid praegu, kus kursused alles ees, on kõige selle üle raske otsustada. Kursused näitavad igatahes, mille järele meie ohvitserid kui kaitseväe moraalsed ja kultuurilised juhid vajadust tunnevad, mida edaspidi kursuste kavasse vaja oleks muuta, mida mitte.

Soome sõjainvaliidide külaskäigu puhul Tallinna 17./18. oktoobril 1925.

Laupäeval ja pühapäeval viibisid Tallinnas seitse Soome Vabadussõja Invaliidide Liidu tegelast juhataste liigetega eesotsas. Siiasõitnud külalised sadamasse vastu võtma olid ilmunud esitajad meie Vigastatud Sõjameeste Ühingu Keskjuhataste, Tallinna osakonna ja sõjanduse aja-

edasi ja edasi võitluse raskemasse keerdudesse. Mõõdunud raskused ja valud ei ole jõudnud meestelt riisuda elurõõmu ja võitlushimu. Üliinimlik jõud on neist paljuid elusatena tagasi toonud raskemaist olukordadest, see jõud kannab neid veel nüüdki. Kokkusaamisel tundus,

Vasakult paremale: G. Lindeberg; Onni Nisonen — ühingu juhataste abiesimees; Kusta Latvala — õpetaja, ühingu juhataste liige; Anti Kuisma — eduskonna liige, ühingu esimees; Leo Brunila — kapten tegevas väes; Johan Kaunoranta — leitnant tegevas väes, ühingu juhataste liige ja Karjala osakonna esimees; K. T. B. Linsén — rahukohtunik Rautalampis, ühingu juhataste liige.

kirja „Sõduri“ poolt. Südamlikult hüüti vennasrahva lahingseltsilistele — Tere tulemast! Kohtasid kahe vennasrahva sõjameeste esitajad, kes võidelnud oma rahva vabaduse eest esimestes ridades, kes selle eest tasunud oma kallima varanduse — tervisega. Need mehed on hoo ja innuga võidelnud. Neile avati silmad oma rahva kaunima tuleviku nägemiseks, mis igapäevase inimese silmade eest varjatud. See veetlev nägemus, kaugel ilus kodu, on mehi kiskunud

et kui ei peaks ühinema ühes või teises küsimuses vennasrahvaste jubid, siis vennasrahvaste sõjainvaliidid ühinevad ja ongi juba jäädavalt ühinenud südamemete sügavamas ihas viimseni võidelda vaba kodu eest.

Tutvudes meie vana kodulinnaga ja meie sõjainvaliidide elu-oluga, lahkusid kallid külalised ilusasse Kaljuvalda. Jälleenägemiseni!

„Poolte“ tegevusest Otepää manöövritel.

Veel pole ilmunud kokkuvõtted Otepää manöövrite tegevusest, puuduvad dokumendid ja materjalid, et otsustada üksikasju neist meie esimestest suurtest manöövritest, mille ülesandeks oli kontroleerida, kui võrd õigesse roopasse on suunitud meie kaitseväge väljaõpe, kui võrd oleme omanud ühise vaate lahingutegevuse peale („ühise doktriini“) ja kui võrd on suudetud 5 aasta jooksul ära kasutada rahuaia töös meie vabadussõja veriseid kogemusi.

Lubatagu siiski mõned üldised mõtteavaldused „poolte“ tegevuse kohta Otepää manöövritel ühelt erapooletult pealtvaatajalt.

Ei hakka siin kordama üldolukorda, mis oli antud „pooltele“ manöövri alguseks, ei hakka ka kordama „poolte“ üldisi ja iga päeva kohta antud eraldi ülesandeid, sest need lugejatele juba teada nii manöövri ajast kui ka ametlikust manöövri käigu kirjeldusest „Sõduris“ nr. 38/39/40.

Tahaks vaatluse alla võtta ainult küsimusi, kui võrd otstarbekohasena osutus „poolte“ manöövri idee üldise ülesande teostamiseks, kui võrd otstarbekohane oli poolte jõudude jaotus ja kuidas tegutsesid väed neile antud käskude põhjal manöövri idee läbiviimiseks.

Algan sinisest pooltest.

Siniste vägede II diviisi tegutses Võru väegrupi vasakul tiival. Tema pidi sidet pidama vasakule Volmari väegrupiga, kes samuti kui Võru väegrupki, 17. sept. üldist pealetungi pidi alustama. 16. sept. kell 18.15 Võru väegrupi staabist saadud operatiivkäskust ei selgu II sin. diviisi juhatajale, kas annab Võru väegrupi pealöögi oma parema või vasaku tiivaga. Nii siis ei saa diviisi ülem olukorra hindamisel selle asjaoluga arvestada.

Mööduandva faktorina näivad esinenud olevat diviisi juhatajuse manöövri idee kujunemisel diviisi tegevusriba läänepoolses osas olevad hääd liikumisvõimalused: Valk-Tartu raudtee ja maantee.

Need teed on tõesti kõikidest diviisi raionis olevatest teedest soodsamad liikumiseks ja võimaldavad diviisi käsutuses olevate tehniliste- ja soomusvägede (tankid, s.rongid, s.autod) kõige kergemat kasutamist ja kiiret edasilikumist.

Siia otsustas siis ka diviisi ülem asetada oma diviisi raskuspunkti, koondada raudtee piirkonda 62% kõigest oma vägedest. Pealööki pidi antama diviisi vasaku tiivaga ja siniste diviisi vastas seisvad punased osad pidid visatama nende peajõudude peale Reola, Võnnu raionis, eesmärgiga, „demoraliseerida oma taganemisege neid peajõude“.

Tekib küsimus, kas oli õieti valitud diviisi pealöögi suun raudtee raionis, või oleks see otstarbekohasem olnud diviisi paremal tiival, ja kas oli õige juba kohe algusest peale määrata kindlaks diviisi raskuspunkt?

Vasakul tiival raskuspunkti valiku poolt räägivad kahtlemata asjaolud, et siin tegevusse sai saata just teede tõttu soomusvägesid; selle vastu kõnelavad aga Aakre kõrgustikud. Ühes neist lõunapool voolava ja diviisi tegevusriba lääneosa risti läbitava soiste kallastega ojaga moodustavad kõrgustikud kõva loodusliku positsiooni, mille vastu kasutada ei saa ühte tähtsamat pealetungi sõjariista — tanki; kuigi — nagu hiljem näeme — tankid sellest orust nii kerge vaevaga „põleva“ silla abil üle said, ei saa seda sõjaludes normaalseks nähtuseks pidada.

Soomusrongide isearalise edu peale ei võinud siin ka loota: pigemini võis eeldada, et vaenlase soomusrongid neile siin vabalt tegutseda ei võimalda ja punased väed ehk taandudes raudteegi ära rikkunud.

Tankid ja soomusautod aga oleks võinud maastiku pärast sama edukalt töötada ka diviisi riba

idapoolses osas. Võib olla, öeldakse, et tankide tegevus kaugel raudteest eraldi transportabinõude puudusel võimata on? Ta võib olla küll raskendatud, mitte aga võimata. Seda tõendavad tankid läinud aasta I. diviisi manöövritel lisaku piirkonnas. Ja lõppude lõpuks ei tule meil ju sõja ajal tanke kasutada ainult raudtee piirkonnas, vaid ka mujal. Et seda siis edukalt teha, peame selleks ette valmistama juba rahuaial.

Nii ehk teisiti, Aakre kõrgustikud, kui nad hästi kasutatud, oleks võinud kujuneda sinistele, kes neid atakeerima oleks suunitud, tõsiseks pealetungi komis-tuskiviks.

Raskuspunkti valiku vastu diviisi paremal tiival tegelikudes sõjaludes ei oleks võinud midagi rääkida; vähemalt mitte see asjaolu, et maastik sääl osutus liig mägiseks. Raskendatud oleks olnud selles piirkonnas kahtlemata juurdevedu, kuid ei tohi meie ometi operatiivseid nõudeid alistada administratiivsetele!

Kui meil — nagu see juba vabadussõjas oli ja ka tulevikus tõenäoline — väiksearvulise sõjaväe ja suurte rinnete tõttu väed väga laialdastel ribadel peavad tegutsema, siis ei olene sellest veel sugugi, et meie ignoreerime üht sõjapidamise põhiprintsiipi — vägede koondamist otsustavaks momendiks tarviliku kohta.

Ümberpöörduvalt: näib, et peame sellest printsibiist rohkem, kui keegi muu kinni pidama, peame katsuma olla otsustaval momendil siiski, oma väikesele arvule vaatamata, võimalust mööda tugevamad vaenlasest.

Kas arvestas nende nõuretega siniste diviisi juhatus, kas astus ta samme, et kokkupuutumisel vaenlasega otsustaval kohal olla tugevam? Usun — seda ei olnud.

Sinised moodustasid, nagu eelpool nägime, algusest peale umbes 62% löögigrupi omal vasakul tiival ja panid selle Valk-Tartu raudteed ja maanteed mööda liikuma eesmärgiga „moraalselt vapustatud punaseid vägesid kõige innukamalt taga ajada“.

Ja kui see nii oleks olnud, siis oleks samane jõudude gruppeerimine vast õigustatud olnud. Kuid tegelikult kujunes olukord sootu teistsugusena.

Siniste II diviisi staabis 16. sept. kell 18.15 saadud Võru väegrupi operatiivkäsk samast päevast kell 17.00 annab hoopis teistsuguse pildi punastest: juba septembri esimestel päevadel kiskusid lüüasaanud punased väed end lahti sinistest ja taganesid Tartu punas (v. üldolukord sinistele), kusjuures sinistel katkenes osaliselt kontakt punastega; punased koondavad vägesid Tartu, Reola, Nõo raiooni ja kavatsevad vastupealetungile asuda. Nende meeoleolu on ülev.

Nii siis, mitte vaenlase tagaajamist ei olnud siin ette näha, vaid kohtamislahingut.

Kohtamislahingus aga omab tähtsuse vaenlase nõrga koha õigeaegne äratundmine ja oma raskuspunkti suunimine just sellele kohale.

Nüüd küsimus, kas garanteeris siniste jõudude gruppeerimine selle läbiviimise?

Oletame, et vaenlane on õieti ära tundnud Aakre kõrgustikkude mõju soodsaks kaitselahingu läbiviimiseks selles raionis (ja seda võib oletada, sest Valga alt taandudes pidi ta maastikuga hästi tutvunema) ja kaitseb neid võrdlemisi väikese elavjõuga, kasutades selle väiksearvulise elavjõu suurendamiseks päämiselt just maastiku omadusi, tehnilisi abinõusid ja tulirelvu, kuna samal ajal oma peajõududega — vasaku tiivaga, resp. keskpäigaga — hävitava löögi kusalile üle Vanamõisa-Pringi, või Eidu — Puka peale annab, just sel momendil, kui punased sellega ametis, et hästi kindlustatud Aakre kõrgustikke atakeerida.

See oleks annud sinistele olukorra, kus nad omi peajõude suuninud mitte vaenlase nõrgemale, vaid just tugevamale kohale, oleks loonud ühtlasi olukorra, kus neil raske manöövreida.

Kas ei oleks otstarbekohasem siniste diviisi varu mitte otsekohe vasaku tiiva taga lasta liikuda, vaid kasugil keskel, et teda siis otsustaval momendil vastavalt olukorrale suunida just vaenlase nõrgema koha vastu. Sellel jõu gruppeerimisel oleks olnud ka veel teine paremus. Varu liikumisega vasakul tiival koondus sinna 62% kõigist diviisi jõududest, millest umbes 55% üht teed mööda — Valga-Tartu maanteed mööda — liikus. Varjamise mõttes vaenlase õhuluure ja pommitamise eest on niisugune massiivne kolonn seatud kahtlemata õige ebasoodsatesse tingimistesse. Parem oleks lasta liikuda üksikuid osi halvemaid teid mööda, kuid varjatult. See on küsimus, mis vajab erilist tähelepanu just sellepärast, et meie arvatav vaenlane tulevikus õhus kahtlemata „valitsema“ saab.

Mis puutub diviisi ratsaväe kasutamisse diviisi ees luureks ja katte loomiseks, siis näib, et diviisi ratsavägi ei saanud aru juhatuse poolt õieti seatud ülesandest. Nähtavasti oli arvamisel, et r/v. ülesanne, katta diviisi, ainult päevase tegevusega piirdub ja sellepärast koondas divisjon end pea terves koosseisus esimese päeva õhtul ühte kohta, jättes diviisi rinde katteta.

Kuidagi ei saa olla nõus sellega, et diviisi parempoolne kolonn — õpepataljon — jäeti ilma suurtükiväeta.

Samuti näivad olevat motiivid, mis seda sammu pidid õigustama, mitte küllalt kaaluvad. Kui tegutses ilmasõjas umbes samade ballistiliste omadustega suurtükivägi takistamatult Lääne rindel Ardennides ja Vogeesides, siis, arvan, võib ta sama hästi ka tegutseda meie „mägestikus“. Ja pealegi anti ju keskmisele kolonnile, kes suunitud ümbruskonna järsumate kallakutega mägede — Lennardi ja Tsooru mäe vastu — suurtükivägi (isegi 2 gruppi) kaasa. Parema kolonni suurtükiväeta jätmise andis end ka pärastpoole teravalt tunda: nõrgad ratsaväe osad takistasid ta edasiliikumist, mis muidu väga otsustavalt oleks võinud mõjuda lahingukäigu peale, terve päeva jooksul.

Üldiselt võetud paistab silma siniste diviisi juhatuse teatav kavakindel idee, mis sihitud algusest peale sinna, et vaenlasele peale sundida oma tahet. Sinine diviis kujutab endast nagu mingit massi, mis automaatselt liikuma pandud „rinnaga oma tahte läbi peab suruma“, paendugu või murdugu siis mis tahes. See kindel „Zupacken“, nagu seda iseloomustab Saksa määrustik, mis üheks kohtamislahingu edu peatingimuseks, näib aga manöövri esimesel päeval, kus sinistel teated vaenlase kohta äärmiselt puudulikud, liig varajane olevat. Võis kergelt, nagu meie seda eelpool püüdsime näidata, hoop vaenlase kõvema punkti pihta antud saada, või ta võis ka päris õhku minna.

Igatahes, liikuvust ja paenduvust idees ja manöövriis tuli ilmsiks manöövrite kestvusel vähe.

Punastel näib olevat, nagu sinistelgi, suureks külgetõmbejõuks esimesel päeval just raudtee ja Tartu-Valga maantee. Vaatamata võrdlemisi tiheda külateede võrgu peale, ei kasuta diviis mitte neid teid, et saavutada seega oma manöövri varjamist vaenlase eest, vaid suunib diviisi peajõud Nõo raioonist, kus ta koondus, üle Elva Tartu-Valga teed mööda Rõngu peale.

Punaste rusikas on koondatud nende paremale tiivale. Väga õieti tunneb ära diviis Aakre kõrgustikkude tähtsust: nende kiireks oma alla võtmiseks moodustakse kõvendatud ratsasalk, kelle luure ja katte ülesande kõrval veel ülesandeks Aakre kõrgustikkude kindlustamine.

Et tagada endale vaba pealetungi võimalust üle Aakre oja, saadab diviis ette ratsaosa, mis vallutab Puka mõisa.

Muul diviisi rindel moodustab diviisi ratsavägi öösel 17/18. sept. tervel diviisi rindel katte, täites seega korralikult tema peale pandud ülesannet. Ta võimaldab seega diviisile jõudude ümbergruppemist järgmise päeva hommikul ja nende osade takistamata lahingseisukorda hargnemist, mis üheks kohtamislahingu edu peatingimuseks.

Rusika moodustamises diviisi paremal tiival näib peituvat kavatsus anda vaenlasele hoop Tartu-Valga maantee suunas. Kas oli otstarbekohane niisugune manöövri idee?

Diviisi ülesanne oli üldse tõmmata oma peale võimalikult suuri vaenlase jõude, et seega kergendada oma vägede pealööki Võru suunas, mis pidi algama 20. sept. Täheleb, diviisil oli tähtis oma pealetungi, mida rutem seda parem, vaenlasele tuntavaks teha ja mida intensiivsemalt ta tegutses, mida rohkem vaenlasele kaotusi sünnitas, tema elavjõudu hävitas, seda paremini oli ta oma ülesande täitnud. Täheleb, ta ülesanne tingis äärmiselt aktiivse tegevuse.

Küsimuseks jäi ainult, kas pidi ta aktiivne olema tervel omal rindel, või ainult kohati, et seda tugevamat lööki anda.

Näib, nagu oleks hinranud punased alguses väga õieti Aakre kõrgustikke kui häid kaitsepositsioone, mispärast ka kiiresti asusid nende valdamisele. Neid väikeste jõududega kaitstes oleks neil avanenud võimalus peajõududega hoopida anda siniste diviisi peajõududele, kes Aakre kõrgustikkudele kallale tungisid, üle Vanamõisa, Pringi seljataha.

Kuid juba järgmisel päeval heidetakse see idee nagu kõrvale ja, ümberpöörduvalt, otsustakse anda löök raudtee ja maantee suunas, koondades sinna kõikidest tegutsevatest vägedest (välja arvatud varu, mis sellele tiivale ka lähem, kui vasakule) umbes 65%. Seejuures oli aga punastel juba 17. sept. lõunapaigu teada (v. õhuluure teated), et vaenlase peajõud Valga-Tartu maanteed mööda liiguvad. Punastel seisib seega samuti ees kohtamislahing ja nad pidid teadma, et nad suunivad siin oma pealöögi vaenlase tugevama koha pihta. Paremal juhtumisel oleks nad siin saavutada võinud ainult „ordinäärse“ võidu, kuid väikest suurtükiväe jõudu, mis neil siin tegevusse oli saadetud, arvesse võttes, oli neil sellegi peale vähe lootust.

Samal ajal, kui läheb löök mööda raudtee ja maanteed, nagu annaks end juba tunda löök vaenlase rinde läbimurdmiseks üle Asula Vanamõisa peale: siin tegutseb üks rügement ühe kerge suurtükiväe grupi toetusel.

Olgugi, et punased juba 17. sept. õhtul vaenlase jõudude jaotuse kohta selgusele olid jõudnud, tema nõrgad punktid ära tunnud, ei kasuta nad seda 18. sept. kohtamislahingus. Selle asemele, et anda nüüd otsustav löök kõigi olemasolevate jõududega vaenlase nõrga punkti pihta, jäetakse 1/3 jalgväest ja 1/2 suurtükiväest umbes rinde keskpaika varru, äraootavasse seisukorda.

Kujutan endale ette, millist mõju oleks avaldanud punaste hävitav löök Vanamõisa suunas kas või vähemalt kahe rügemendiga 18. sept. kell 6.00, nagu operatsiooni algus diviisi juhatuse poolt kindlaks oli määratud (mis aga tegelikult hiljaks jäi) tol momendil veel rahulikult puhkavate siniste pihta!

Ka siis, kui 1. rügementi pealetung Vanamõisa peale juba täies hoos, Vanamõisa juba vallatud, ei arendata edu, vaid varu rügement jääb passiivseks pealtvaatajaks.

Alles siis kui 1. rügemendi pealetung siniste poolt seisma pandud, kui end tunda annab siniste läbimurre Veski mäe ja Otepää juures, alles siis astuvad välja üks pataljon varu rügemendist ja 1 suurtükiväe grupp, nüüd mitte juba edu arendamiseks, vaid et päästa

diviisi vasakut tiiba sellest raskest seisukorrast, millesse ta sattunud.

Initsiatiiv, mis kuulus alguses punastele, on täitsa nende käest kistud, sinised sunnivad neile peale oma tahte.

Siis veel paar sõna kahurväe varu moodustamise kohta. 18. sept. pealetungi alguseks kujunes olukord punaste juures seesuguseks, et diviisi käsutuses olevast kahurväest lahingusse viidud oli ainult pool (kaks gruppi neljast), kuna teine pool tegevuseta rinde taga varus asus, ilma et lahingkäigust oleks saanud osa võtta. On's niisugune seisukord meie oludes normaalne ja lubatav?

Meie vähese suurtükiväe arvu juures minu arvates küll mitte. Siin võidakse aga öelda, meie oludes on diviisil laiemad rinded kui Lääne-Euroopa sõjavägedes korpusel ja ometi on sääli ette nähtud korpus suurtükiväe reservi moodustamine. See on õige, kuid pidagem silmas, et korpus suurtükiväe reserv ei ole ka seal mitte selleks, et lahingu kestvusel tegevusetu pealtvaatajara esineda, vaid ümberpöörduvalt — et olla korpuse ülima käes abinõuks, mille abil anda vaenlasele otsustav löök.

Ja seda enam kohtamislahingus, kus suurtükivägi esineb just sellena tegurina, mille abil oma tahet vaenlasele peale sunnime lahingu algmomentid alates. Üldiselt kujunes olukord seesuguseks, et temalt initsiatiiv, mida ta sama päeva hommikul veel täielikult valdas, ära oli kistud ja tema vaenlase juures mingit kriitilist seisukorda esile ei suutnud kutsuda, mis oleks sundinud siniste rinde juhatajat siia suunima omi reserve.

Selle vastu omased nad aga veel 18. sept. õhtul meie oludes võrdlemisi suuri ja värskeid reserve, mis kahtlemata edaspidise lahingkäigu peale mõju avaldamata ei oleks jätnud, kui punased mitte siniste edu tõttu Pühajärve, Valgejärve raionis taganema poleks sunnitud, mida nad muide teostasid suure oskusega.

Eeltoodud mõtted on ainult täitsa subjektiivne vaade asjade peale. Üldtunnustamise peale ei pretendeeri nad mitte. Nende avaldamise eesmärgiks pidi olema — manöövrilt saadud muljeid hoida värskena kuni manöövri üldise, põhjaliku harutamiseni.

—g.

Lahingväljad kõnelevad.

Inimene on unustaja olevus. Päev toob päeva järele uusi sündmusi, uusi muljeid, mis järgnevad nagu määratus kaleidoskoobis pilt pildile ja matavad muljed möödunud elamustest.

Rahvad, kes pidasid eila alles verist võitlust olemasolu pärast, annavad täna vast lepituseks käe, unustavad endise vaenu. Tõusevad uued inimpõlvad, luuakse uued vahekorrad, sest rahvaste efüüsed huvid sunnivad otsima sõpru ka eilaste vaenlaste hulgast. See on ajaloo käigul ikka nii olnud.

Üksik inimene unustab ja terved rahvad unustavad, unustavad sageli sedagi, mida nad ei peaks unustama. Möödunud sõdade kannatused ja hädad näivad ju kaugelt vaadatuina nii iseenesest mõistetavad, sageli väikesed ja isegi näeruväärsed.

Sõdade raskeil silmapilgel antud pühalikud töötused — „kanda kuldtahtil kanglaste nimi rahva mälestuses“, — sammalduvad, ununevad.

Et mineviku mälestused inimhulkades elavana püsiks, on tarvis alalist ergutust, õhutamist ja meeletuletust.

Prantsusmaa suured lahingväljad on saanud kogu rahvale muuseumiks, vaatluse ja austamise objektiks. Need on templid, kuhu organiseeritakse ekskursioone, kus korraldatakse loenguid ja tehakse filme, et aga olevale ja tulevaile põlvile tervena säilitada mälestusi kogu rahva ja inimsoo heroilisest võitlusest. Prantsuse rahva juhid loevad oma pühaimaks kohuseks hoolitseda, „et ei kustuks püha tuli tundmata sõduri haul“.

Sõjaväe juhid näevad lahingväljade uurimises ja sõjakogemuste kasutamises sõjaväe kasvatuse ja õpetuse ainukest alust.

Kõik taktikalised õppused baseeruvad ainult ühele argumentile — mis õpetas sõda. Vastust ei otsita mitte mõnest kuivast operaamatust või elutumat skeemilt, vaid terved väeosad viiakse vanule lahingväljule ja siin — segipaisatud maapinnal, kus möllas omal ajal terase torm, seletatakse lahingkogemuste õpiseid. Siin kõnelevad lahingväljad ise.

Sarnane õperis korraldati tervele 152. j. rüg., kes 3-päevasel rännak-manöövril käis Mulhousi läheduses, Vieil-Armand'i (Hartmanswillerkopf) mäelahingvälju vaatlemas, austamas ja õppimas.

Just Vieil-Armandil võitles 1915 a. märtsil, aprillil ja detsembril kuul raskemais lahinguis võidelnud 152. j. rüg. ja omanud omale auleegioni lipu.

Vieil-Armand on Vogeesi mägestiku selgroo viimane lül. See on nagu määratu monoliit, mis kaitseb tiib-bastioonina sissepääsu Reini orgu. Vieil-Armandiga lõpevad Vogeesi mäed ja siit on hallil geoloogilisel ajal Reini veed omale tee murdnud, et kanda omi laineid kaugele põhja. Reini org ongi viljarikas Elsass, — see ajalooline tüliise Saksa- ja Prantsusmaa vahel. Prantsusmaa ilmasõja plaanis oli just esimene järjekorras Elsassi valdamine. Olugi, et Pariisis umbkaudu Saksa „haamrihoop“ läbi Belgia teada oli, püüti Joffre'i plaani järele Elsassi valdamisega seda haamrihoopi, kui mitte nurja ajada, siis vähemalt nõrgendada. Elsassi valdamisega oleks tagatud ülev meeleolu Prantsuse rahvas ja Elsassi elanikes. Nii algab I Prantsuse armee 7. aug. 1914 a. pealetungi Elsassi. Kuid suured sündmused Belgias, Põhja-Prantsusmaal ja Marnel sunnivad Prantsuse väejuhatust Elsassi pealetungi katkestama ja omi viimaseid reserve Marnele koondama.

Kui 1915 a. tervel rindel positsioon-sõda alanud, katsub Prantsuse väejuhatust uuesti Elsassi valdamisega õnne. See oleks olnud tähtis strateegiline löök Saksa rinde seljataha.

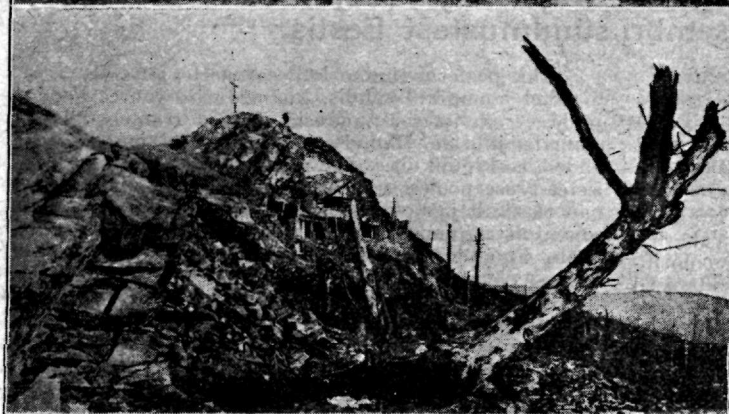
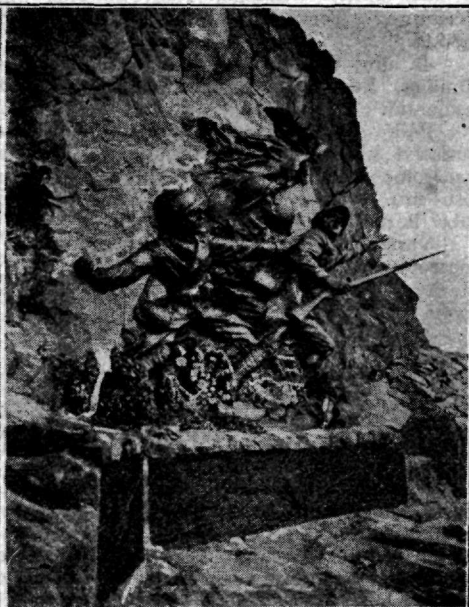
Kõik need pealetungi- ja kaitselahingud Elsassis keerlesid suuremalt jaolt just Vieil-Armand'i mäe ümber, mille valdamisega oleks olnud Reini oru väraavad avatud. Selle tähtsust hindasid ka sakslased ja koondasid kogu oma jõu, et Vieil-Armand'i mäe mitte loovutada.

Nii tekkis siin 1915 a. 22—26. märtsil, 25—26. aprillil ja 21—22. detsembril rida veriseid lahinguid, mille kestel käis mägi käest kätte. Kogu võitluste jooksul, mis Vieil-Armand'i mäel peeti, on siin langenud 60 tuhat inimest. Arvesse võttes, et mäe ümbermõõt umbes 4—5 kilomeetrit — siis on arv 60 tuhat kohutavalt suur.

Vieil-Armand moodustab enesest tõmpkoonuse; vastased mõlemad mäe otsas ja püüdsid kumbkummagi alla suruda!

Vieil-Armandi lahinguis on tarvitatud kõigeuemaid võitluse vahendeid ja kõigeraskemaid kahu-reid. Lahingväli pakub veel praegu üllatavat pilti. Kaevikute rägastikus ja traataedades ei saa esimesel momendil aru, kus lõppes saksa ja kus algas prantsuse kaevik. Vastased on sageli 40—50 mtr. üksteisest asunud. Segi paisatud traataiad, raudtee-rööpad,

Lahingväljad kõnelavad.

Ilmasõja lahingväljad Vieil-Armandi (Vogeeside mägestik) piirkonnas... Kaevikute rägestikus ja traataedades ei saa esimesel momendil aru, kus lõppes Saksa ja algas Prantsuse kaevik... „Voilà l'Alsace!“... Ausambast mõnikümmend sammu eemal seisab suur puurist, millel sõnad: „Seisata, kodanik!...“

granaadi killud, mis terve korrana maapinda katavad, granaadi augud (trehtrid), mis kogu suurest palmimetsast, mis mäel on asunud — sõna otsekohesest mõttes kõrbe on teinud — kõik see tõendab, et siin on käinud kord üliinimlik heitlus.

Positsioon-kindlustuste materjaliks on peaaesjalikult tarvitatud rauda ja betooni. On alal püsinud kaitsekoopad, mille betooni kate 7—8 meetrit.

Keset seda endist lahingvälja on püstitatud 152. j. rüg. ausammas. Suurde kaljuseina on bronsist valatud kolm sõdurit rüg. lipuga, kes vallanud mäe ja jõudnud selle tippu. Sõdurite bronsi käejoontes oleks nagu tardunud terve Prantsusmaa ajalooline karjatus: „Voilà, à l'Alsace!“.

Ausambast mõnikümmend sammu eemal seisab suur puurist, millel sõnad: „Seisata, kodanik! Siin langesid kuuskümmend tuhat inimest“.

Lahingvälja uurimiseks ja austamiseks jõudis 152. j. rüg. oma terves koosseisus õhtuks Vieil-Armand'i mäelale. Siin ööbisime. Hommikul õige vara jatkasime reisi mäe tippu, mis oma 1½ klm. kõrge. Jõudsime mäetippu — lahingväljale — päevatõusuks, millal algab mägedes tuttav värvimäng. Mäe latvu katab õrn, lillakas udovina. Schwarzwaldi harjad sealpool Reini valendavad ja kuulutavad päikese tõusu. Lilla udovina muutub õrn-roheliseks, heleneb, — läheb roosakaks, mis mäekülgedelt koltnud lehtpuu metsadelt vastu helgib ja viimaks ühte sulab veretava viinamarjapuude lehestikuga. All orus on kõik alles vaikne ja samet-roheline. Terve Elsass näib tukkuvat omis viinamarja aedades. Eemal silmapiiril lookeleb Rein. Lõunast Alpidel harjalt valendab Jungfrau lumine latv.

Rügement on tervelt lahingväljale jõudnud. Rüg. lipp asetatakse ausamba jalale. Rüg. ülem ja ohvitserkond asuvad poolriigis ümber ausamba.

Kuuldudav üksikud komandod ja läbi hommikuse vaikuse kõlavad Marseljääse võimsad helid. Ma ei usu, et ükski kirik suudaks sarnast pühalikku hardust luua, kui see suur, purustatud lahingväli, päikese tõusul, keset hommikvaikust...

Muusika on vaikinud, kuid mägedest kostavad mitmekordsed kajastused, mis järk-järgult nõrgenevad ja lõpuks nagu sosinaks muutudes lausuda tahavad: „Seisata kodanik, siin langesid 60 tuhat inimest!“

Päale austusteremonii asutakse lahingväljaga tutvumisele. Kapten Jr. teeb lühikese ettekande lahingtegevuse strateegilisest ja taktikalisest tähtsusest. Algab üksikasjaline tutvumine lahingväljaga. Kõik on siin piltlik ja eluline. „Siin ja siin asus I, II, III pataljon. Siit läksime rünnakule, siit läks see ja see kompanii. Siin langes kapt. Z. Siin olime 1½ päeva söömata ja joomata, sest ükski elav hing meile ligi ei pääsenud.“ Ja nii terve rügemendi tegevus. Näen kuis prantsuse sõdurite silmis valgustab tuli: vaimustus, viha, patriotism. Kokkupigistud huuled nagu tahaks lausuda: „Nii tahaks ka meie võidelda Prantsusmaa eest“.

Arvan, et ei ole sõjaväekasvatuse ja -õpetuse paremat meetodi, kui sarnane lahingvälja vaatlemine ja austamine. Huvitab, õpetab ja kasvatab.

Mineviku kogemused on need, mis olevikule peavad teed osutama. Prantsuse sõjaväes ei unustata, et sõda ainult sõdima õpetab. 152. rüg. päevakäik ilmub igapäev eesotsas valmis trahvaretis — 18 suurema lahing-nime, mis rügement läbi teinud. Mitte ainult lahing-aastapäeva ei unustata.

Pea iga nädal võib lugeda: „Täna, nii- ja niipalju aasta eest, sääl ja sääl, võitles rügement ja saavutas aarnaste edu...“ Marne, Yser, Somme, Champagne, Verdun... Terve ilmasõda vilksatab silmade eest mööda.

Ja siin, Vieil-Armand'i mäel näeb iga sõdur oma silmaga, kus tema suured eelkäijad võidelnud ja langenud.

Päike on kõrgemale tõusnud. Elsassi külade punased kivikatused paistavad pihlakmarja kobaradena oma roheliste aedade vahelt. — Mu mõte lendab mu väikese kodumaa lahingväljule, kus vist juba koristatud viimane sügisvili.

Vanad kaevikud on kokku langenud ja traatsiad roostetanud ja kõdunenud. Veel mõni aeg ja ei tun-

tagi kohta, kus võitles, kannatas ja suri „tundmata sõdur“ Eesti iseleemise eest.

Tahaks näha, et ka meil säilitataks vabadussõja lahingväljast mõni väikene osa renoveeritult tervena. Ja veel enam sooviks näha väärilist mälestussammast, mis oleks küllaldaselt jõurikas kehastama vabadussõja ajaloolist aadet. Senised „kirik-aiad“ ausambad on kehavad, jõuetud ja ebasüüdsad oma asekohta pärast. Kirikul ega kirikaial ei olnud ju vabadussõjaga midagi ühist.

On tarvis elavana hoida lahingmälestusi. Sest midu lähevad aastad ja aeg kasvatab unustuse sammalt.

Tulevad meelde Vana Rooma luuletaja Horatiususe sõnad: „Vahvaid mehi elas palju veel enne Agammonni. Kõik nad unustuse õesse surid — Neil puudus jumalik laulik.“ A. J.

Poola sõjaväeline ajakiri „Przegloud Wojskowy“ (Sõjaväeline ülevaade) 1924 a. 1. detsembri sündmustest Eestis.

Ülevaate materjalina on tarvitatud „Sõdurit“, Eesti sotsialistide teadaannet rahvusvahelisel sotsialistide kongressil, „Vaba Maad“ Nr. 299, 24 a. ja Poola ning Vene ajakirjandust 1924 a. detsembri esimestest päevadest. Sündmuste kirjeldusele pühendatakse tervelt 20 lehekülge keskmise formaadiga ajakirjas.

Sissejuhatuses tähendatakse, et Eesti ja Vene kommunistide väljaastumine Tallinnas ja Eesti Vabariigi ajaloos väga suure tähtsusega mitte ainult sisepoliitiliselt, vaid ka välispoliitiliselt. Ühtlasi on sündmused suure tähtsuse ja väärtusega ka teistele riikidele, kes asuvad Nõukogude Vene naabruses.

Sissejuhatusele järgneb kirjeldus, kuidas kommunistid 1919 a. alates kommiaterni juhatusel ja materiaalsel toetusel Eesti Vabariigi alusmüüre õõnestanud. Tähtsamate kommunistide — juhtide nimedena esinevad: Anvelt, Vakmann ja Räästas.

Puudutades kommunismi vastast võitlust tähendab „Przegloud Wojskowy“, et Eesti võimud on olnud siin väga tagasihoidlikud. Piiruti ainult politseiliste abinõudega: vangistati mõni tähtsam tegelane, mõistetihokohut ta üle, kuna suurem hulk jäi vabalt tegutsema, kes viisid nimetatud sündmusteni. Kommunismi sel moel hävitada ei saa. Ainuke tee selle hävitamiseks on õhutada isamaalsust ja arusaamist riiklusest, vastava kihutustööga kihutustöö vastu. (Võitluses kommunismiga tuli meil arvestada Eesti Vabariigi põhiseadusega ja tol ajal kasvava majanduselu kriisi ning selle tagajärjel tekkinud rahvamasside meeleoluga. Toimetus).

Järgnevas kirjelduses annab „Przeg. Vojsk.“ üksikasjalise ülevaate kallaletungimisest sõjaministeeriumile, ühendatud õpeasutustele, Auto-tankide divisjonile, Lennuväe rügemendile, 10. jal. rüg., side-pataljonile, raudtee jaamale, postihoonetele, Toompea lossile ja riigivanema elukorterile, ning lõpuks ülevaate nende punktide tagasivõtmisest, mis sattusid lühikeseks ajaks kommunistide valdavusse. Viimaks teeb „Przeg. Vojsk.“ lõpujäreldeuse ja ettepaneku tulevikuks, kus tähendab:

See kommunistide mässukatte näitab, et Eesti sõjavägi on korralik ja lojaalne oma valitsusele. Sõjaväe meeleolu tuleb üldiselt väga heaks lugeda. Mõned äraandmise juhused (4 reameest ja 1 allohvitser), mis seal ette tulid, võivad igal pool juhtuda. (See juhtus ka Poolas, kus mõni kuu tagasi üks piirivalve ohvitser ja paar sõdurit nõukogude poole üle läksid ning nende teenistusse astusid, millest Poola lehed „Kurjer Poranny“, „Gazeta Warszawska“, „Rzeczpospolita“ ja teised töid pikemaids kirjeldusi. Toimetus).

Ehk pealetungimine küll sarnasel ajal kella 5 ja 6 vahel hommikul sündis, kus sõdurite juures nende juhid — ohvitserid puudusid, täitsid reamehed oma alamate juhtide allohvitseride juhatusel omad ülesanded eeskujulikult. Kangelased täis algatusvõimet iseteadvuse poolest ning ennast ohverdades, tungivad nad üksikult ja koondatult jõuliselt ülekaalus (nagu sõjaministeeriumis. Toim. märkus.) kallaletungijate päale, ning sunnivad neid kas alla andma ehk kabu-hirmus põgenema.

Sarnastel kriitilistel silmapilkudel on ainsaks tagatiseks vastastikune usaldus juhtide ja alluvate vahel. Kui see puudub, on sõjavägi võimetu tegutsesma ning võib saada isegi ähvardavaks olluseks riigile.

Selle näituseks on kurb juhtumine lennuväe rügemendis, kus kaks ohvitseri väljakohtu otsusel maha lasti, sellepärast et nad ei usaldanud sõdurit, kui need ettepaneku tegid vaenlasele kallale tungida. Juhid peavad oma sõdureid tundma ja tundes neid, võivad nad otsustada, mida neilt võib nõuda.

Puudutades kommunistide tegevust, peab alla kriipsutama nende pöörast julgust mõnekiimekesi sõjaväega täidetud kasarmutele kallale tungida. (Kommunistide julgust allakriipsutada küll ei saa. Et nad pealetungi ette julgesid võtta, see tuleb sellest, et mõned üle piiri tulnud ja kohalikud, kes teatud poolt rahaga ära ootetud, asja tõsisest arusaamatutele pähe tuupisid, et sõjavägi nende poole hoiab, isegi neid igat-sedes ootab, — on tarvis ainult algatus teha ja võit on meie. Tegelikult oli tarvis aga ainult mõni vastu-pauk anda, nagu õpeasutustes ning sõjaministeeriumis ja minuti eest olnud kangelased kadusid esimestena. Toimetus).

Et tulevikus sarnaste kommunistlike väljaastumiste vastu ennast kindlustada, peab tutvunema nende väljaastumismetoodidega ja kihutustöö võtetega. Seda õpetust peab käsitama sõjaväelistes õperaamatutes ja loengutena sõjakoolides. Õppima peab mitte ainult kommunistide tegevust vaid ka abinõusid vastutegevuseks. Kasarmu ümbrus peab sarnane olema, et sellele keegi nägemata ligi ei pääse. Kasarmutes peab väga hea signaalsatsioon olema. Valitsuse asutuste ja väeosade vahel peab hea side olema; et see mitte kerge teostada ei ole, võib alguses kinni pidada välja-side organisatsioonist. Ohvitseride korterid peavad olema kasarmute juures ehk vähemalt ohvitseride koloniid asutatama. Kuni see veel teostatud pole, peavad ohvitseridele määratud olema kogumispunktid. Kasarmutes peab laskemoon käepärast olema. K. U.

Nõukogude Vene lennuasjandusest.

1924 aasta N-Vene suurte lennuväe manöövrite tulemusi.

Artikkel on avaldamiseks saadetud lennuasjanduse eriteadlase poolt.
Toimet us.

Mõistetav, et pommituslennukite soetamine ja pidamine rahuajal eralennukite näol aitab maskeerida tegelikku sõjalennuväe suurust.

I.

Nõukogude valitsus otsib teid ja kasutab kõiki võimalusi, et suurendada riigi eralennuasjandust. Sellest tegevusest käib punase joonene läbi põhimõte — soetada eralennuasjanduses võimalikult rohkem sarnaseid reisilennukeid, millised kõlbavad tarbekorral mõningate ümbertegemistega, sõjapidamiseks. Sellepärast on nüüd sääl lennuki tüüpide valik esimese järgu tähtsusega küsimus, milles lõpuotsus öeldakse valitsusasutuste poolt. Kuna varemalt eralennuasjanduses küllalt kavakindlat poliitikat ei aetud, siis on eralennuasjanduses veel palju sarnaseid lennukite tüüpe, millistest sõjaväele suuremat kasu ei ole. Neid tüüpe katsutakse võimaluste piirides likvideerida.

Ei või öelda, et Nõukogude Vene eralennuasjandus praegusel momendil kujutaks just kohutavat, aga siiski, kuni 1. jaanuarini 1925 a. oli sääl juba 118 reisilennukit, mis kõlbulikumad tegutsemiseks sõjakorral. Paremad tüübid nendest on suured reisilennukid Junkers ning Fokker. Neid tüüpe on võimalik paari nädalaga täiendada sõjaväljale saatmiseks, kus oleksid väga kohased pommitamiseks, sest nad suudavad palju lõhkeaineid kaasa võtta. Pääle selle oli 1. jaanuariks 1925 a. ladudes osasid, milledest võis 12 sarnast reisilennukit kokku seada.

Lennuväe pealattu (Moskvas, Hodõnka aerodroom) loodi moodunud aasta kestel lahtivõetuna 45 suurt Junkers-Dornje tüüpi reisilennukit, millised peetakse eralennuasjanduse arvel. Kuni 1. jaanuarini 1925 a. ei olnud need lennukid veel kokkupandud.

Pääle ülalnimetatud lennukite on eralennuasjanduses veel umbes 60 reisilennukit, nõndanimetud „Kurjeerlennukit“. Need lennukid on pääle lihtsat ümbertegemist kõlbulikumad ka sõjapidamiseks, eriti luureteenistuseks.

Viimasel ajal on veel suurt hoogu võtnud nõrgajõuliste mootoritega lennukite, n.n. aviomototsiklettide, ehitamine. Sõjakorral antakse need kerged lennukid sidevahenditena väeüksuste staapide käsutada. Nende kergete lennukite registreerimist teostatakse sõjaväe ringkondade staapides, kuid nende täielisemaks arvestamiseks ja õigemaks jaotamiseks üksuste vahel kavatakse sisse seada üleriiklist registreerimist tsentrumis. Praegusel ajal on sarnaseid kergete lennukite olemas kokku umbes 90, ning Moskva linna pääle tuleb neid umbes 40. Peaegu kõik need kerged lennukid on Venes konstrueeritud ja ehitatud.

Kõigist eralennukitest on läbistikku 10—15% remondis. Mobilisatsiooni puhul astuvad siiski vähemalt 200 eralennukit sõjaväe lennujõudude ridadesse, et kõvendada sõjaväe pommipildujate eskadrille. Eralennuasjanduse lennukite ning tehnilist varustust võib terves ulatuses mobiliseerida ja ta võib kohal olla hiljemalt paari nädala jooksul, väljaarvatud see vähene osa, mis tuleb Kaugest Idast.

Suur lennukite varu, eralennuasjanduse näol, on Nõukogude Venele tarvis sellepärast, et riigi oma lennukite tehased ei ole veel sarnases seisukorras, et suudaksid sõja puhul paari nädala jooksul tarvilist kvantumi sõjaväe lennukite produtseerida. Samal ajal aga on punase kindralstaabi plaaniks sõja esimeste päevade jooksul võimsate hõupäätungidega vaenlast lämmatada, milleks vaja hulk aparate, eriti pommituslennukite.

II.

1924 a. suvel korraldati Nõukogude Vene lääne piiride raioonis suur lennuväe manööver. Selle manööveri tulemusi harutas igakülgset eriline komisjon, mis koosnes revolutsioonilise sõjanõukogu, punase kindralstaabi ning lennuväe juhatuse esitajatest. Komisjon tuli muuseas otsusele, et nõukogude lennujõude on võimalik koondada riigi lääne raioonis asuvatele baaside liinile kõige varemalt 8 päeva ja kõige hiljemalt 20 päeva jooksul. Viimasel juhtumisel on võimalik koondada sellele joonele (Petrograd—Luga—Vitebsk—Polotsk—sellele joonele (Petrograd—Luga—Vitebsk—Polotsk—Minski Schitomir—Schverinka—Vinnitsa—Odessa) kõike tehnilist varustust ja kasutada selle varustuse veoks raudteed.

Lendude suhtes selgusid selle manöövri mõnedki asjaolud. Manöövritest võtsid osa üldse 280 mitmesugust lendmasinat, nendest 72 luurelennukit, 66 hävitajat, ülejäänud pommituslennukid ja lennukid muiks ülesandeks.

Ülendude pikkus kujunes järgmiselt: kergetele lennukitele maksimum (maandumata) 670 klm, (Moskva—Schitomir) pommituslennukitele (maandumata) 1050 klm. (Moskva—Vinnitsa) minimaalne lennupikkus 320 klm. Keskmise lennupikkus 550 klm, kusjuures keskmine lennupikkus oli pommituslennukitel 700 klm, luure ja hävitajate lennukitele 634 klm ja sideteenistuse lennukitele 509 klm.

Üldse kaeti manöövrist osavõtnud lennukite poolt 98180 klm.

Bensiini kulus: üldse 3700 pd., lennuki pääle umbes 21 puuda, ühe versta pääle keskmiselt 300 grammi. Saavutatud kiirused olid järgmised: (kogu lennutee kestvusel) maksimaalne — 180 klm tunnis, keskmine — 130 klm tunnis ja minimaalne — 80 klm tunnis.

Manööveri kestvusel oli üldse 25 õnnetut juhtumist ja nimelt: 1) täiesti lõhutud lennukid ühes meeskonna surmaga — 3; 2) rivist täielikult välja langenud — 7 lennukit; 3) vigastatud ja tarvitasid remonti tehastes — 4 lennukit ja 4) vähemaid vigastusi, kohapääl parandatavaid, 11 lennukil, mis tekkisid pääasjalikult mootori rikete tõttu

Üldiselt oli õnnetuste protsent, arvestades olukorraga, milles tuli töötada, mitte suur ja sellepärast võis komisjon järeldada, et lennuväele antud ülesanded täideti täielikult. Manöövritest võtsid osa enam jagu vanemaid lendureid, kuid osavõtjateks olid määratud ka need lennucsad, mis olid komplekteeritud lenduritega, kes kahe aasta eest ja hiljemgi lennukooli lõpetanud. Manöövritel selgus tarvidus mõningaid muudatusi lennuväe organisatsioonis ette võtta, muuseas võimaluste piirides eraldada üksusi armee ja korpuste lennuüksusteks.

Sarnane muudatus viidi läbi Moskva sõjaväe ringkonnas, milline ringkond omab kõige rikkalikuma lennuväe.

III.

Iimasõja kestel valmistas Venemaa peasjalikult Petrogradi raioonis asuvates tehastes ise lennupomme. Pomme valmistati sarnasel määral, et neid väga palju üle jäi, igatahes 1921 a. suvel, kui enamlased kodusõja likvideerisid, oli mitmesugustes ladudes olemas 70.000 lennupommi kõigi tarviliste osadega. Kõik ülejäänud pommid koondati kesklatu Kolomna'se Moskva lähedale, kuhu koondati ka need kodusõjas sõjasaagina saadud pommid. Kuna end. Vene Valitsus aviopomme sõjaajal laadis dünamiidiga, mis aga aastaid seistes muutub hädaohlikuks, siis juhtus 1922 a. Kolomna

pommide ladus plahvatus, mis hävitas kõik kokku koondatud lennupommide tagavara.

Praegusel ajal valmistakse pomme Nishne-Novgorodis, kuhu omal ajal Nõukogude Valitsus evakueeris osa Petrogradi Ohta tehasest. Pomme laaditakse praegu dünamiidi asemel meleniidiga. Suurem osa valmistatavatest pommidest on Oranovsky süsteemilised. Pommide raskus on mitmesugune: 5, 8, 10, 15, 20 ja 40 naelalised, 2, 3, ja 5 puudalised. Vähemates raskustes pomme valmistatakse rohkem. Pommide kesk-ladu asub endiselt Kolomnas, kus remonteeriti ladud ning ehitati juure raudteeharud. Erilisi uuendusi lennupommide ehituses ei ole ettevõetud. Valmistakse ka keemilisi pomme, kuid lähemaid teateid nende üle praegu veel ei ole.

Käesoleva aasta esimeseks jaanuariks oli kesk-ladus tarvitamiseks kõlbulikke lennupomme — 30.000, neist 40% kergeid, 35% keskmisi ja 25% raskeid pomme

IV.

Viimasel ajal on märgata lennukite välistellimiste vähenemist, eriti Itaaliast. Sarnane nähtus on seletatav, võib olla, esiteks rahapuudusega, kuid teiselt poolt võtab Nõukogude Vene kodumaa lennutööstus ikka rohkem ja rohkem hoogu. Ei ole küll uusi lennukite tehaseid juurdeloodud, kuid olemasolevaid on igatpidi täiendatud. Lennutööstusele tarvilikkude materjalide saamiseks on samme astutud. Tahetakse kõik

tarviline materjal kodumaalt saada. Selleks asutati puumaterjalide ümbertöötamiseks Perskis suurem riiklik tehas. Endine Lebedevi tehase osa Pensas avas samuti materjalide ümbertöötamise osakonna. Viimane tehas annab materjale peaaesjalikult remontide jaoks. Tuntud Saksa firma „Junkers“ avas oma materjalide valmistamiseks osakonna Tveri ligidal. Kavatus on avada lähemas tulevikus veel rida tehaseid sellel alal.

Itaalia lennukite tehase Ansaldo, kust Nõukogude Vene varem lennukeid ostis, näivad nüüd suhted halvad olevat. Siiski saatis tehas Odessa'sse mõned uued lennukite proovid. Praegu peab Nõukogude valitsus läbirääkimisi Jaapanilt merilennukite saamise asjus. Nagu näha, kasutatavad enamlased igat võimalust oma õhuväe suurendamiseks.

1924 a. jooksul hangiti Nõukogude Venesse mitmetelt välisfirmadelt üle 250 mitmesuguse lendmasina, peaaesjalikult endiste tellimiste pääle. Mõned tellimised annuleeris Nõukogude Valitsus täielikult, nii näiteks tellimine Itaalia firmalt „Ansaldo“, sest nimetatud tehase lennukid osutusid halvasti konstrueerituina ja pääleli olid tehtud madala hädusega materjalidest. Palju paremad lennukid ostis Nõukogude Valitsus Hollandist firmalt Fokker.

Allpool on toodud tabel lennukite kohta, mis hangitud 1924 a. jooksul välisurgude Nõukogude Venesse.

K u u d.	MAHALAADIMISE KOHAD JA NIMETUS,					
	Petrograd (port.)	Petrograd (raudtee.)	Murmanski sadam.	Odessa sadam.	Üle Vitebski (lennus.)	Üle Vitebski raudteel Moskvasse.
Jaanuar	—	—	—	4 tk. Savoia.	2 tk. Fokker.	—
Veebruar	—	15 tk. Junkers.	2 tk. De Havilland.	5 tk. Savoia.	3 tk. Fokker (soomust.)	—
Märts	—	—	7 tk. Vickers Visny 2 tk. Kodron.	—	3 tk. Fokker (soomust.)	—
Aprill	—	8 tk. Junkers. 2 tk. Kodron	2 tk. Kodron. Vickers (hüdro.)	4 tk. SVA.	4 tk. Fokker (s.) 4 tk. Fokker D. 10.	—
Mai	6 tk. De Havilland.	—	—	4 tk. Savoia.	8 tk. Fokker 2 tk. Vickers	12 tk. Junkers
Juuni	8 tk. Junkers.	—	—	12 tk. Savoia.	8 tk. Fokker.	16 tk. Junkers.
Juuli	8 tk. Kodron.	—	—	—	4 tk. Fokker 6 tk. Vickers	8 tk. Junkers.
August	4 tk. De Havilland.	2 tk. Kodron.	—	2 tk. Savoia.	3 tk. Fokker. 6 tk. Vickers	—
September	3 tk. 5 tk. Kodron.	4 tk. Junkers.	—	—	8 tk. Fokker D. 10.	10 tk. Junkers.
Oktoober	—	7 tk. Kodron. 2 tk. Junkers.	3 tk. hüdr. Vickers.	8 tk. Savoia.	—	—
November	3 tk. Junkers.	3 tk. Junkers.	—	2 tk. Savoia.	3 tk. Fokker.	2 tk. Junkers.
Detsember	—	2 tk. Kodron. 5 tk. Junkers.	—	—	—	—

Nagu paljus riikides, hakati lahendama ka Nõukogude Venes juba hulga aja eest keemiliste lennupommide valmistamise küsimust. Ühtlasi ollakse ametis ühe uuema liigi lennupommide ehitamisega. Nimelt tahetakse suuremal hulgal valmistada pomme, mis laaditud bakteeiatega. Esimesi katseid sellel alal ning idee bakteeiate praktiliseks kasutamiseks andis Vene professor Slatogorov, kes sellel alal juba kaua töötanud. Ta soovitas tarvitusele võtta mitte surma sünnitavaid, vaid haigusi väljakutsuvaid bakteeiaid. Varsti päale selle tehti professorile ülesandeks omi katseid laiemas ulatuses sooritada, milleks eriline laboratoorium tarvitada anti. Professor Slatogorov'i abilisena töötab laboratooriumis doktor Maslokovets, kes katseid teeb katku bakteeiatega. Laboratoorium asub Petrogradis Tschernigovi tänaval Nr. 5, linna külmetushoone lähedal. Laboratooriumi valvab sõjaväeline karaul. Bakteeiate tarvitamine sõjalisteks otstarveteks on seotud mitmesuguste raskustega, erilise takistusega või mõjuva tegurina osutub siin kliima. Samuti on katsete varal kindlaks tehtud, et bakteeiate levitamine kahuri mürskudes kõrge temperatuuri tõttu kuuli lennates on võimata; lennupommide kaudu on see aga teostatav ja sellepärast sünnivad kõik katsed selles suunas. Vastava pommi tüübi professor Slatogorov'i näpunäidete järele on konstrueerinud Suurtükiväe Komitee. Senini on katseid tehtud — epideemilise enetsetaliti, influentsa, sapi ja siberi katku bakteeiatega. Suur lootusi pannakse epideemilise enetsetaliti oing influentsa bakteeiate pääle, ja neid kasutakse koos. Mitmekordsete ümberistutamiste läbi on suude-

tud esimest bakteeiat niivõrd eluvõimuliseks teha, et ta säilib konserveerituna kaua.

Bakteeiatega täidetakse pommi üldjoontes järgmiselt: pommi kest, 50 cm. kõrge, alumises osas (eraldi kamera) laaditakse epideemilise enetsetaliti idudega, järgmine kamera selle pääl — influentsa viirusitega. Pommi kaelas asub kamera hapniku tagavaraga, miline automaatselt, pääle pommi kinnipanemist, algab alumises kameras olevate idude toitmist. Mõlema tõve bakteeiad asuvad pommi kamerates glitseriinis.

Bakteeiate laialilangunemine võib sündida 8—460 vahelises soojuses, misjuures allapoole 8° bakteeiad osa oma jõust kaotavad, kuid mitte ära ei sure, kuna soojuse juures üle 46 bakteeiad kiirelt väljasurevad. Bakteeiate väljaviskamine pommist sünnib erilise vedrumehanismi abil, peenetes tilgakestes (Pflugge tilgad), nõnda et nad jäävad sissehingamiseks kergesti õhku liikvele. Langedes tõduainete pääle, kantakse nad toiduga organismi. Katsetel on selgunud, et tihti pääle bakteeiate puudutamine haigust esile kutsub. Epideemilise enetsetaliti bakteeia olla professor Slatogorov'i enda poolt ülesleitud alles 1922 a., ning selle tõttu alles igakülgsest uurimata. See asjaolu, kui ka nähtus, et sarnase pommi läbi kihvitud inimest hakatakse ravitsema influentsa haigusest, andvat teatud garantii, et eelmine batsill oma tööd segamata saab teha. Pääle selle aitab väga influentsa jõudsasti kaasa eelmise batsilli hävitustööle inimese organismis.

Läinud aasta, s.o. 1924 a. novembri kuus olla professor Slatogorov'i laboratoorium tellinud 300 pommi kesta. Nähtavasti oldi sellel ajal nimetatud pommidega siiski veel katsete ajajärgus. A. S.

Strateegia kui vägede juhtimise kunst prantslaste vaatepunktist.

Sakslased, peaausjalikult von Clausevitz'i mõjul, vähendasid strateegia osa lahingus, kinnitades, et strateegia annab ainult abinõud lahingu pidamiseks ning et ta on taktika alandlik teener. Samuti tõendasid sakslased, et lahingu algamisega on strateegia oma ülesande täitnud. Teatud mõõdul ei hinnanud sakslased isegi manöövert, vaid vaatasid viimase kui teatud: mehanismi peale, mille tegevus varemalt oli kindlaks määratud ning mis just tehniliste abinõude hirmsal survele edule pidi viima.

Sakslased uskusid lahingu ettevalmistamise jösse, lahingus jäid aga neil nende juhtimise meetodid tagaplaanile. Ei Moltke vanem, ega ka Moltke noorem ei käsitanud kõrgema juhi ülesandeid nende täies ulatuses. Sellest siis nende vale arusaamine alluvate initsiatiivist.

Oma loengutel, prantsuse kõrgemas sõjakoolis, „Moltke strateegia üle 1870 a.“, ütles kolonel (praegu marshal) Foch: „Et oleks täielikus, on tarvilik kooskõla ning vastuvaidlemata alluvus kõrgemale juhatusse, kes ei piirdu üksi plaanide tegemisega, vaid ka tegelikult juhib. Mida öeldaks orkestrijuhust, kes orkestrile muusika pala mängimiseks kätte annaks, ise aga orkestrist emale jääks, jättes orkestrantide hooleks mängu alata, kooskõlastada ja lõpetada. See on seesama, mida tegi Moltke 1870 a. Operatsioonide juhtijaks ei olnud tegelikult mitte tema, vaid temale alluvad juhid, kes seda tegid omal initsiatiivil.“

Imelik on tähelepanna Moltke seisukohta alluvate initsiatiivi suhtes, mis tegelikult muud midagi ei olnud kui saadud käskude mittetäitmine. Meie näeme teda süstemaatiliselt, selle asemele, et süüdlasi karistada, neid oma autoriteediga katvat ning nende teguviisi toetamas, seega ka teisi järeletegemisele ahvatledes. Tema soov oli arendada alluvates algatusvõimet, olles kindel, et see võidule viib. See võit oleks siis mitte

tema isiklike juhtimise võimete resultaat, vaid temale alluvate poolt improviseeritud kombinatsioonide tagajärg.

Sakslaste strateegial ilmasõja algul oli edu niikaua, kui rahua ajal käimapanud masina tegevus olukorrale vastas. Kuid alates augusti lõpust 1914 a., ei töötanud masin enam korralikult ja oli 1918 a. täiesti kõlbmata. Ludendorffile, kellel ei puudunud tahtejõudu juhtimiseks, ega ka mõistust selleks, puudus siiski võimalus rahua ajal end täielikult kõrgema juhi kohale ettevalmistada. Ta ei näinud ega saanud aru, et ida väerinnal saadud vilumust ilma revideerimata lääne väerinnale üleviia ei saa. Sellest järgnes prantsuse sõjaväe juhtide üleolek ja liitlaste sõjavägede pääsemine Marne lahingus. See oli ka lõpuvõidu peapõhjuseks.

Strateegia on kõrgemate sõjaväe juhtide kunst sõjaväe juhtida. Ta on ärarippuv diplomaatilisest tegevusest, riigi majanduslisest seisukorrast ja teaduslistest uurimustest.

Diplomaatilt saab strateegia eesmärgid.

Majandusline seisukord annab strateegiale abinõud võitluseks. Ta annab materiaalsed ja rahalised tagatised, mis nii tarvilikud tööstuse mobiliseerimiseks. Sellest järgneb võimalus sõjapidamiseks kuni võidurikka lõpuni.

Lõpuks annavad teadusmehed strateegiale ettenägemata sõjariistad. Tänu nende leidustele on ootamattuse printsiibi saavutamine piiramatut. Ilma teadusmeeste tehnilise kaastöötä on võimata operatsioonide initsiatiiv tehniliselt paremini varustatud vaenlase vastu.

Riigivalitsus määrab kindlaks ja kooskõlastab diplomaatia ja sõjaväe eesmärgid; tema valmistab ja kirjutab ette kõige materjalset abinõude tegevusse astumist. Ainult riigivalitsusel on õigus sarnaste otsuste

vastuvõtmiseks, arvesse võttes kätte saada tahetavate eesmärkide ja olemasolevate ning sõja kestvusel loodavate jõudude vahekorrad.

Riigivalitsus pärib tema poolt määratud ülemjuhataja arvamist, kelle vastu tal täieline usaldus peab olema. Kooskõlas ülemjuhatajaga seab kokku sõjapidamise plaani ning üldjuhtnõõrid operatsioonide läbiviimiseks. Ehk küll riigivalitsusel on õigus ütelda viimase sõna teatud operatsiooni kohta, sest ta on vastutav rahva eluliste huvide eest, kuid siiski ei tohi ta oma arvamist pälele sundida. Iga tähtsam mõtete lahkumine valitsuse ja ülemjuhataja vahel lõpeb viimase lahkumisega kohalt. See on ainukene loogiline reegel. Pole võimalust anda täpset definitsiooni selle kohta, missugune peaks olema just kõrgema sõjaväe juhataja ja riigivalitsuse vahekorrad asjades, millede kohta tehtud otsustest ripub ära kogu riigi saatus. Neis tähtsates küsimustes on ülemjuhataja ja riigivalitsuse vahekorrad sagedasti äraaripub v a s t a v a t e i s i k u t e iseloomust, ilmavaatest, tunnetest ja vilumusest.

Strateegia ülesanne on armee gruppide ja iseseisvate armeede juhtimine. Tema annab neile ülesanded.

Armee grupi pälele tuleb siiski vaadata, kui strateegilise üksuse, olgugi, kui kõige nõrgema päle. Oma orgaanilise koosseisu tõttu võimaldab ta mitmesuguseid kombinatsioone; mitmesuguste pikemaajaliste, laialist initsiatiivi sisaldavate, ülesannete täitmist. Lõpuks sarnastele üksustele osaks langenud operatsioonide läbiviimine esitab viimastele samasuguste probleemide lahendamist, kui oleks need operatsioonid läbiviidud suuremate üksuste poolt.

Need probleemid lähevad oluliselt lahku diviisi ja korpuse juhtidele esitatavatest ülesannetest. Nende ülesanne on kombineerida, vastavalt saadud üldülesannetele, eriülesanded alluvatele väeliikidele. Teiste sõnadega nad tegutsevad vastavalt üldtaktika nõuetele.

Strateegilises manöövris on aja ning ruumimõiste otsuse tegemise aluseks. Ühenduste omandavad seda suurema tähtsuse, mida suuremad on elavad ja materjalsed sõjapidamise jõud. Seljatagune organiseerimine ja tegutsevate jõudude varustamine on kapitaalset tähtsusega. Kõik need küsimused puuduvad üldtakt-

ka, mille ülesanne on kasutada neid abinõusid, ning nendes raamides, mida annab strateegia.

Allüksustel pole võimalust valida maastikku, mille nad tegutsevad. Nad peavad lahinguid igal pool. Nemat kasutavad maastiku reljeefi enese maskeerimiseks ja kaitseks. Nende tegevusalade piirid on nii antud, et neile kergendada sidepidamist naabri osadega ning peaaesjalikult tulesidet.

Selle vastu strateegilised üksused kasutavad maastiku omadusi väga laialdaselt, välja minnes jõudude suurusest, mis käesoleval maastikul tegutsema peavad, arvestades nende jõudude varustamise, liikumise ja lõpuks ümberpaigutamise võimalusega. Suurem viga, mida väejuhatus võiks teha, on vaenlase kätte sarnase maaala andmine, mille reljeef ülalkirjelatud soodustusi pakuks, ise aga tegutsema jäädes halvasti läbipääseval ning manöövri arendamist takistaval maastikul.

Armeede tegevuse piirkonnad on nii valitud, et neile kindlustada tarvilik ühenduste võrk manööverdamiseks ja üksuste varustamine, vastavalt tegutsevate jõudude suurusele ja antud ülesannetele.

Lahkuminekud strateegia ja üldtaktika vahel on suured. Strateegias esile toodud printsiibid ei ole sugugi üldtaktikas esile toodud printsiipide laiutamine, või üldistamine.

Strateegia on täiesti iseseisev ja sisaldab eneses:

1. printsiibid ja nende järeldused:
2. kindlad, või vähemalt pikema aja pälele maksvad andmed: a) lepingutega kindlaksmääratud riigipiiride, b) võimalikkude sõjateatreite maastiku omaduste ja c) diplomaatilise seisukorra kohta.

3. muutlikud andmed: oletatavate vaenlaste sõjaliste jõudude, nende organisatsiooni, relvastuse, ühenduste võrgu ning lõpuks nende majanduslise seisukorra kohta;

4. oletused: vaenlase kavatsuste kohta, mis olevad valitsevast poliitilisest olukorrast ning mis võib ettenäha tema ühenduste võrgu arenemiskäigust.

Sellest järgnebki: „Strateegia ei sisalda eneses midagi, mis oleks väljamõeldus“. R. T

Leitnant Julius Kuperjanovi hauasamba avamine Tartus 11. okt. 1925 a.

Pühapäeval, 11. oktoobril, avati Tartus Maarja surnuaial leitnant Julius Kuperjanov'i hauasammas. See on üldse Eestis esimene hauasammas üksikule väejuhile. Linn, eriti need tänavad, mille kaudu aupaigale liiguti, olid lippudega rohkesti kaunistatud. Väeosad ja organisatsioonid kogusid rae-koja platsile, auvõrad ja vanad partisaanid oma sõjaaegse orkestriga hra V. Tago juhatusel rae-kotta.

Siit liiguti peale seda kui siseminister K. Einbund kindral Põdder'i ja linnapea Luik'i saatel väeosad, kaitsemaleva osad ja organisatsioonid oli tervitanud, surnuaiale. Ees kanti Kuperjanov'i partisaanide rügemendi ja ratsariigemendi lahinglippe. Sellele järgnes: rohkearvuline rida pargi, auvõraid, sõjaväe ja kaitsemaleva osi, üliõpilaste organisatsioonid jne. Pargi oleks kindlasti rohkem olnud, kui mitte II diviisi väeosad ja teised asutused vabadussõjas langenud kangelasi mälestava Tartumaa komiteele poleks otsustanud puuduvate summade katteks raha annetada.

Muuseas viibisid lugupeetud auvõraste hulgas ka vabadussõja tuntud juhid kolonel Reek ja kolonel Parts.

Hauasamba juurde säeti üles auahtkond Kuperjanov'i partisaanide pataljonist ja ratsariigemendist lahinglippudega. Ümber samba aga kõik organisatsioonide lipud.

Avamiskõne pidas linnapea K. Luik, kes meele tuletas vabadussõja rasket algust ja kangelase Kuperjanov'i lahingteeneid. Päle seda vabastas samba katkest. 2-se jalgväe rügemendi, ratsariigemendi ja diviisi kahurväe poolt anti kolmekordne saluut.

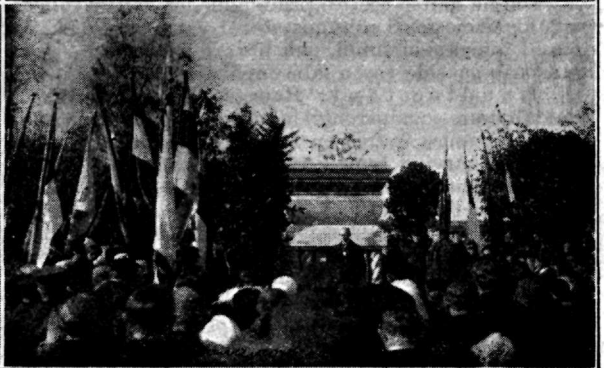
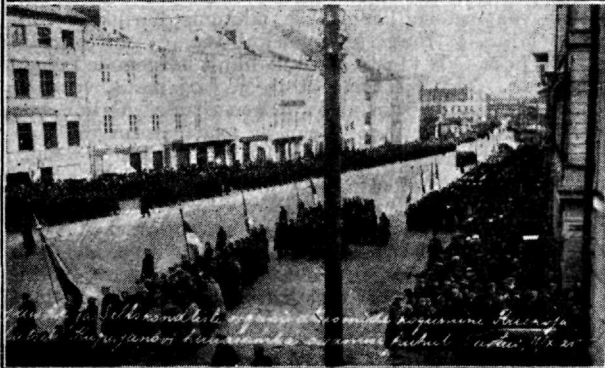
Vaimuliku kõne pidas õpetaja Lattik, millele järgnes samba õnnistamine praost Rutupõld'i, õpetajate Lattik'u, Treumann'i ja Järve poolt.

Pikema avamiskõne pidas prof. J. Köpp. Andes ülevaate Eesti rahva 700-aastalisest orjaõost ja selgitades meie ajaloo käiku, silmapaistvaid tegelasi kuni käesoleva ajani ühtlasi allakriipsutades Eesti rühva visadust, tungi hariduse ja iseseisvuse poole, millega seletatav ka meie vabadussõja raske heitlus ja selle võidurikas lõpp.

Järgnes hümn.

Esimese järellüüde ütles siseminister K. Einbund ja ja pani pärjad Riigivanema, Vabariigi Valitsuse, Siseministeeriumi ja Laidoner'i nimelise komitee poolt.

Leitnant J. Kuperjanovi haugasamba avamine Tartus 11. X. 1925.

Kogumine rongikäiguks. Auvahid. Rongikäik. Linnapää härra Luik avab haugasamba.

Kindral Pödder pani pärjad sõjaministri ja II diviisi poolt. Selle juures südamele pannes kaitseväle, eriti ohvitserkonnale, eeskuju võtta langenud kangelasest Kuperjanov'ist, kui kodumaale see veel tarvis peaks olema; ühtlasi tuletas meele, et surra oma kodumaa ja rahva eest on igale suurim voores.

Soojade sõnadega kõnelesid veel haridusminister prot. Rahamägi, Kaitseliidu Tartu maleva pealik kapten Sarsen, linnapea abi Kase, maakonnaavalitsuse esimees Saar, vigastud sõjameeste ühingu poolt Kurrikof, Tartumaa praostkonna poolt praost Rutupõld, Vabadusristi Vendade Ühenduse poolt kolonel Pinding, „Postimehe“ nimel H. Sumberg, „Vanemuise“ poolt J. Kriisa, ülikooli õpejõudude ja üliõpilaskonna nimel prof. Köpp, linna politsei poolt Truus j. n. e.

Haugasamba kulude katteks on senini annetatud mitmesuguste seltside ja asutuste poolt üle 150.000 marga. Üldsumma selgub veel alles siis, kui kõik omand auvõlad ära tasuvad.

Sammas on valmistatud kunstnik Koort'i projekti järele ja ühtlasi ka tema poolt üles säetud.

Vabadussõja langenuid kangelas mälestava Tartumaa komitee poolt on ära tehtud suur ja tänuväärne töö.

* * *

12. skp. õhtul oli korraldatud „Vanemuises“ J. Kuperjanov'i mälestusõhtu väga mitmekesise ja meeldiva eeskavaga. Õhtust osavõtjad olid suures enamuses õppiv noorsugu ja endised partisaanide rügemendi sõdurid oma orkestriga. Eeskava oli pea tervena kokku säetud Eesti heliloojate paladest, mis suure kiiduavaldusega vastu võeti.

Päevakohase kõnega esines siseminister K. Einbund, — kes partisaanidega patarei ülemana kaasa teinud palju raskeid lahinguid, — ja tuletas meele süngeid päivi, kus Eesti rahval tuli üle elada kibedaid katsumisi.

Pääle seda kõneles rkl. J. Lattik. Ta rääkis süttavalt ja vaimustavalt oma kodu ja isamaa kaitsemise mõttest. Püüdis anda pildi partisaanist oma võimsal ettekujutusel ja lõpuks kutsus üles noori, kui tulevase partisaane.

Kõne võeti elavate kiiduavaldustega vastu.

Ühtlasi on haugasamba avamispäevaks tervitusi tulnud: riigikogu esimees hra A. Rei'lt, 1-se diviisi ülemalt kindral Heinze'lt ja 3-da diviisi ülemalt kindral Tõnisson'ilt.

V. J.—on.

Soomusrongid ja raudteetankid.

(Lõpp).

Vallutatud raudtee osa kaitstakse:

a) tema otsadel (tiibadel) — väesalkadega, mis ühel pool raudteed asuvad; pikuti tsirkuleerivad aga äravõetud soomusrongid, keskel — reserv;

b) kui jõgi läheduses on (nagu näiteks Pljussa) ehk soo ja metsaline maastik, siis säetakse sildade juure ja kitsastesse kohtadesse eelväed — raudteele juurepääsu kohtade aktiivseks ehk passiivseks kaitseks.

Gaasid, tank, miin, periskoop.

Ei tohi eitada oletust, et tulevases sõjas gaase ka raudteel tarvitusele võetakse (keemilised kahurväe ja lennukite pommid, rünnakud gaasi ballonitega jne.). Mobilisatsiooni perioodil haagitakse „metsikule“ vedurile 1—2 gaasi vagunit juure ja juhitakse vabalt täie kiirusega vaenlase territooriumile, kus see oma purunemise koha ümbruses suurt paanikat sünnitab. Gaasid katavad ja aitavad raudtee rikkumisi ja samuti takistavad (kindelgaas-, üperiit“) teda uuesti korda saada. Gaasipilve kaitse all (mille tagajärjel metall-osad ära roostetavad) sünnib tagasitõmme, ajutine lahingust väljastumine ja üleminek atakeerimisele ning lahing ise. Gaasi vagunid kinnitatakse esimesele rongile ainult siis, kui see hädatarvilik on, teisel juhtumisel tarvatakse aga kahurväe tulistamist keemiliste mürskidega. G a a s i k a i t s e peab individuaalne olema — ka eraldi igale vagunile.

Üldine kaitse toetub printsipile, et õhusurve igas vagunis atmosfääri rõhumisest vähe tugevam oleks ja gaasid temasse ei tungi, ehk lihtsamini öeldud — vagun peab gaaside vastu läbitungimatu olema.

R a u d t e e t a n k. Raudtee liini seisukord võimaldab luure-soomusrongil ainult piiratud kiirusega liikuda; liikumise juures on ta suureks märgiks. Sellepärast on tarvilik temale täienduseks madalat, kiirelt liikuvat, lükkäigulist ja rikutud raudteed mõõda liikumisvõimelist raudtee tanki anda.

T e m a e e s m ä r g i k s o n: luure, lahingu vaatlus, iseseisev tegutsemine raudtee harudel, raudtee liini ja side rikkumine, liikumisühenduse kaitse, side seljatagusega, piilurite ette saatmine, „täak-kuulipilduja“ ülesseadmine j. n. e.

R e l v a s t u s: — kuulipilduja ja võib olla ka miini-aparaat „veerevate“ miinide jaoks (ratastel torpeedo on juba leitud Inglis ins. Tolbat'i poolt).

S a l v a t a v u s e v ä h e n e m i s t s a a v u t a b s o o m u s r o n g h ä ä s o o m u s t a m i s e g a, m a n ö ö v e r d a m i s e g a, s u i t s u v ä h e n d a m i s e g a e h k k a o t a m i s e g a (mootor-vagun), maskeerimisega ja suitsseina sünnitamisega.

M a s k e e r i m i s e v ä r v o l e k s: katuse ja esimese seina pääle tuleb joonistada see, mis harilikult ülevalt tee kohalt näha on, s. o. raudtee liin, roopad ja liiprid; külgpind aga maskeerida „kamuflaashi“ taoliselt, et vagunite pürjoone varjata ja neid ära moonutada. Samuti värvitakse ka tank.

P s ü h o m a s k e e r i m i s e k s o n „suitsseina“ sünnitamine, sõit rullikuga (dresinaga ja „märk-soomusrongid“, millele pääl suitsu ja palhvatusi sünnitatakse. Prantslastel olid positsiooni sõjas pette-raudteeliinid; kaks paralleelset rida kastisid, vahepeäl kraavikesed (liiprid), käänakutel teede dekoratsioon, kuhu kaugenev tee joonistatud (lendur silmab just kui uut raudtee liini); pääle selle oli läbiviidud lohkude varjamine, kus raudtee patareid peitusid, kattega, millele oli maalitud raudtee.

U e u k s v ö i t l u s a b i n ö u k s o n r a u d t e e r o o b a t e ü l e m ä ä r i m i n e ö l i s t e a i n e t e g a (masuut, värnis jne), et rongi rattad libisema hakkaksid; vaenlane peatub, katkestab päälletungi, ning siis on kergem vasturünnakule üle minna.

Liikuv vaatlustorn.

V a a t l u s i t e h a k s e: vahetult soomusrongilt, vaatlustorust kohtade pääl, liikuvailt vaatlustornidelt ja lennukilt. Üks vaatlusviis täiendab teist. Liikuv vaatlustorn haagitakse lahingus harilikult rongist lahti, et rongi juuresolekut temaga mitte välja anda ja et teda tagapool võimalikult kõrgemale kohale asetada. Vaatleja tema otsas on varjamata, vaatlustorn ise aga on värvidega maskeeritud. Alaline side soomusrongide patarei ülema ja vaatlustorni vahel on tarvilik. Liikuvat vaatlustorni, mis tulekahju redeli konstruktsiooniga, peab võimalus olema kiirelt kõrgele tõsta ja alla lasta.

P e r i s k o o p. Vaatluse võimalus otsekohe rongilt paraneb märksa, kui soomusvaguni osas, kus asub patarei ülem, üles on säetud lahtitõmmatav (väljalükatav) periskoop. Midagi selletaolist oli tarvitusel ka juba ilmasõjas. Saksa sõjaväes säeti kõrgemate ülemate juhtimispunktidesse üles suured, kahehobuse vankril veetavad stereotorud. Leiti „Hyposkoobid“. Raudtee patareid olid sõdivatel pooltel küllaldaselt varustatud optiliste ja meteoroloogiliste abinõudega. Prantslaste positsioonidel olid kõik vanemate juhtide vaatlustorud varustatud periskoobiga. Soomusrongidel aga ei olnud veel sarnaseid suuri optilisi säädiseid, sest nende rongide tähtsus Läänes oli siis hoopis teine, kui meil praegu Idas. Praegusel ajal on juba müügil Zeisi süst, periskoobid ehk nurga sihtimistorud (Winkel Peilfernrohr).

P a r e m a „öö“ binokli võrdluseks toon alljärgneva tabeli.

N i m e t u s	Suurendus	Valgusjõud	Vaatenurk	Kaal
1. Harilik binokel	6	25	8,5°	—
2. „Zeisi“ ööbinokel	7	50	7,3°	—
3. Nurga sihttoru (Winkel Peilfernrohr)	6	49	8,3°	20. klg.
4. Vahelduva suurendamisega nurga sihttoru (Pankratisches Winkel Peilfernrohr c/o mit Sucher)	5—15 otsija 1—3	100—10,89	10—3,3°	— 21 klg.
5. Hyposkoop (ehk suur Zeisi toru)	15	10,89	3,3° 89	78 klg.

Bankett, barbaarsus ja skandal.

„Prosit!“

„Prosit Prosit!“

„Terviseks!“

Klaasid tõusevad, kõlisevad kokku, liginevad suudele ja teevad tiritamme. Nad peavad tingimata tegema tiritamme. Kui ringis on mõni „äraandlik“, kes ligi-

neb huultele sõduri seisangus ja tiritamme tegemata tagasi lingleb lauale tühjendamatul, siis ... oi, siis säärasele „äraandjale“ armu ei anta. Kõik silmapaarid koondavad omad vaatesihid temale ja lummutuse laengud tulistavad inimese palet, kes ei tahtnud tühjendada viinaklaasi oma suhu. Kümned suud avanevad jultu-

nud tõrkuja korrale kutsumiseks ja sajatamiseks. Oi, peab olema panevunud iseloom, kes suudab vastu panna sarnasele rünnakule, sest tema vastu on „elav jõud“ ja „seltskondlised viisakuse seadused.“ Kui ta on siiski nii kange, et mõjuta jääb silmade sundus, sõnadega sõitlemine ja moraali ning eetika „õigused“, siis võetakse abiks lihakseste jõud — ägedamad „seltskondlised kommed“ adeptid asuvad temale kättega kallale ja kui ei õnnesta elutilka rumalale suhu kallata, siis krae vahele ometi.

Katsugu ta midagi ettevõtta enese kaitseks, kohe on ta süüdi skandali tegemises.

Mittejoojast peab jagu saama. Ning saadaksegi jagu, kui mitte hääga, siis kurjaga.

Olen mõelnud võrdluseks: „Kui Vabariigi kodanikud sama inruga ja agarusega tegutseks ka mujal — üldiste pahede väljajuurimisel, siis oleks meil vist küll väike käsiparadis ja tõelikult demokraatlik vabariik. Mitte ainult riigivara vargusest ja raiskamisest, ei saaks juttugi olla mingist vargusest, raiskamisest, lohakusest ega lolegemisest, või muust pahest, mille üle nüüd nii palju kaebamisi. Vabariigi demokraatid on ju oma 1.200.000 silma- ja kõrvapaari. Vaevalt usutav, et midagi võiks sündida, ilma, et mõnigi paar ei näeks või kuuleks. Kas oleks võimalik, näiteks, mõni kommunistiline salakoosolek või mingi muu juudalik sepius, kui kodanikud variks neid sama hoolsalt, nagu pidulaua istujad varivad oma laudkaaslaste joomakommete täitmist. Muidugi mitte. — Politsei ja kohutute koosseisudest võiksime koju lasta vähemalt 75%. Säärase kõikteadmise näide: teatud vanaduses ilmub eitelid kustumatu huvi oma kaaskodaniku salajasmate toimetuste suhtes ja nad on kokkurääkimatult kokkuliitunud ülemaaliseks sorimise liiduks. Nad teavad ka isegi teises linna otsas, millised sukapaelad on Teil ja mis sõite täna lõunaks. Ei ole midagi intiimi ja pikantset, mis jääks saladuseks sorieitete ees. Kuidas võiks siis midagi saladusse jääda terve rahva ees.

Vaja esitada küsimus: kust on pärit pidulised ühissöömingud ja joomingud ja ühes sellega need metsikud kombed? Vastus: kõige barbaarsematest aegadest, kus ürginimine nuiaiga jahil käis. Luusige, olge armas, nuiaiga päev otsa mööda metsi ja vaadake kui suur on õhtul teie jahisaak. Vast mõni põldhür ehk muud sarast. Samas rābalas seisukorras oli ka koopaelanik. Et tabada mõnda suuremat, julgemat ja aeglasemat looma, pidid koostöötama oma nuiadega mitmed mehed. Ühine saak ühiselt söödi ja ka seediti.

Viletsuses elas inimene aastatuhandaid kuni kultuur kindlustas talle julgeoleku ja korrapärase igapäevase leiva. Ometigi mitte kõigile ikka ühetasaselt. Alles sada aastat tagasi söödi talutare rāband-leiba („rāband“ — „pinkalused“, tuulutamata reherappamise saadus).

Võrupool on vanasõna: „Karask aja kargama, vatsak aja vargile, sakepuder sant'ma.“ Tähendab, need olid maiusroad, mida igapäev ei võidud enesele lubada. Ühe Eestis praegu rikkama perekonna vanaisa, olles sulasena, mangunud perenaiselt pūhapāiviti ikka paksu odrājahu putru: „Tee ometi vahel ka peenikest“ Tähendab, lihtne odrājahust pakspuder oli p e e n i k e t o i t (delikatess, fein).

Kui noil aegadel inimene tahtis olla õnnelik ja rahuldatus ning rõõmustada teisi, mis muud võis ta siis paremat, kui süüa ja sööta isu täis ning panna pea purju! Siis löi korraks ka orja hing kiirgama, voolas jutt ja laabus laul.

Mõistkem neid ja saagem aru, millise ringiga piirduis nende vaimlised huvid. Üksipāini vaimlistest huvidest ei jatkunud piduks. Pāalegi tulid külalised kauge maa tagaot.

Majandusliselt oleme mööda noist aegadest, vähemalt teine põlv juba. Maha matsime too mineviku 1919 aastal ja 1920 aastal pidasime talle hauakōne

ning astusime vormiliselt vabade kultuurrahvaste perre. Oleks juba aeg jätta ka metsmeeste pidutsemiste kombed. Milleks need rasva ja alkoholi uppuvad söögilauad bankettidel ja aastapäevadel?

Miks topime sāl viinaklaasi teine teisele ja kui ta seda ei taha või ei suuda enam neelda, siis kallame talle krae vahele? Kas tahame sellega väljendada tüksteisele ja tervele ilmale, et igal ühel meist on kodus vaid viletsus ja nālgimine, nagu metsmel, ja saame kõhutāis süüa nii tihti, kui istume pidulauas? Või oleme ühesoolikaga rahvas, nagu hundid, kellel kõht jõuab hirmus tūhjaks minna juba seni kui läheme kodust üle turu kasiinosse. Või meeldib meile nii väga too rasvane matsutamise, nohisemine, rõhatused ja muud ebaesteetilised värgid, mis seotud tolle füsioloogilise toiminguga? Või tahame tunnistada avalikult, et meil puuduvad täielikult vaimlised huvid, nagu keskaja rüütilil või spekulandil, mis meie hinge suudaks hoida pinevil paaril pidulikul tunnikesel, et meil puudub pietet oma pūhamate mēlestuste vastu ja koosviibimisel suigume unne, kui ei ole ergutavat mürki. Või tahame alla kriipsutada, et oleme ilma pidulikude traditsioonideta ja rituaalideta, et meie ei oska teha ei lõbusat nalja, ega ajada mõnusat juttu, oskame vaid enesele ja teisele midagi suhu toppida ja krae vahele kallata, nagu tubukesed. Olen vahest olnud pidu peremeheks ja siis hādas sarnaste daamidega, kelle ainsamaks flirtimise abinōuks on napsu kallamine: need tobedakesed joodavad tās viletsamad külalised ja siis hādaldavad ise veel ka ebaviisakuste ja ülekallatult kleitide pärast. Ma ei ole marukarsklane, ega nende pooldaja, kuid minule on vastik tobedus ja too barbaarne kultus kokku tulla õigma ja laristama. Kes tahab süüa ja juua, tehku seda intiimilt enese ette, nagu teisi füsioloogilisi vajadusi toimetatakse intiimilt en chambre separēe. Pidul pūtagu olla viisakas ja lõbus-tuda vaimlistest vārtustest. Keda vārab uni ja igavus mingu kodu magama.

Loobuda mineviku rumalustest ja luua paremad traditsioonid on sõjavāes kergem kui mujal. Eraelus on iga Pliuhkam kange mees. Ta ei kannata põrmugi mārkuksi ja ei soovi loobuda ei sõrmega ninas ürgitsemisest, ega omist teistest harjumustest. Pliuhkamist pāastab sind ainult Pliuhkami surm. Sellepārast on edu areng tsiviililmas aeglane. Sōjavāgi on aga hāsti distsiplineeritud aparaat ja siin ei ole Pliuhkamidil erilist soodsat pinda tooniandmiseks. Et parandada olukorda, ei tarvitse āra teha jumal teab mis suurt — on tarvis: 1) āra keelata tēielikult viinapakkumine ja rumala sõna „prosit“ tarvitamine. Igale selle keelu vastu eskimisele jārgnegu karm distsiplinaarne karistus, sest tolles hābematuse pakkumises ja „prosit'is“ ongi tugevam kurja juur. 2) Iga ohvitseride kogu poolt korraldatava banketi söögikaart olgu vastava ülemuse poolt kinnitatav ja ülemuse ei tohi seda kinnitada, kui sāl leidub veel midagi pāale klaasi kodumaa marjaveini, puuvilja, kohvikūpsise ja tassi kohvi.

Esialgselt kutsuks see vālja imestust ja nurinat. Aga imestajad ning nurisejad vaikivad pea, kui neile muigega mõista antakse, et nad harrastavad barbaarseid kombeid.

See parandus peab saama lābiviidud. Praegu sūnnib asju, millest kirjutada ei taha: nad on selleks liig jõledad.

Karistustega ega sarnase vaimuvaese karskuse jutlustamisega, nagu seda teevad raha eest palgatud tāsikarsklase propagandistid V. Ernits'i ülemjuhatusel, meie asja ei paranda. Karskuse instruktor ei ole igakord oma asja kunstnik: ta tuleb, peab kaunis pika ja igava kōne ning kaob. Karskuse propaganda peaviga seisab selles, et ta arvab küllalt olevat joomise kahju seletamisest, s. o. mõistuse pāale mõjumisest. Kuid inimene ei ole nii mõistuslik olevus, nagu arvatakse: temas on ka väga vāgevad „nōrkused“, mille õige nimetus on instinktid, loomusunnid. Just need

sunnivadki teda tegutsema. Mõistus võib ainult juhtida ja kasvatada instinkte. Mõistus aga allub lummusele (sugestioonile). Sellest järgneki traditsioonide, kommete ja üldise arvamise määratu suur tähtsus. Järelikult, kui tahame midagi läbi viia, peame murdma halvad traditsioonid ja kombed. Viinapakkumise, klaaside kokkulöömise, „prosit“ ja „terviseks“ hüüdmise komme töötab igapäev iga laua taga, kus juuakse.

Olen naernud täiskarsklasi, kes puhta veega, limonaadiga jre. „tervist joovad“. Saamatud narrikesed — lummutavad joomist ja usuvad, et võitlevad joomise vastu. Võrrelge siis ise, kui palju intensiivsem on jooma agitatsioon karskuse agitatsioonist, kui palju joomislummus on tihedam karskuse lummusest! Ja otsustage, kust

otsast ja kuidas tuleb võidelda joomise pahe vastu. Sellepärast tulebki ametlikult ärakeeldada viina pakkumine, „prosit!“ ja „terviseks“ sääl, kus see võimalik läbi viia, kus on distsiplineeritud hulk, see on eestkätt sõjaväes. Samuti peaks seda tegema ka teised ministeeriumid oma aastapäeva ja muudel pidudel. Ülemus, sõjaväeline või tsiviil, kes seda ei tee, on riikiline kuritegija, sest riik raiskab raha joomise vastu võitlemiseks, tema aga lubab kõige intensiivsemal viisil sellele vastu töötada.

Missugune moraalne õigus on karistada, näiteks, nooremat ohvitseri ülemal, kes sama ohvitseriga on kord klaasi kokku löönud ja „terviseks“ lausunud? Ta on ju ise kurjale juuretuse pannud.

Kustas.

Manöövritel...

Juba ammu kuulus mu sõduritarkusse ja eruditsiooni teadmine, et igas suuremas garnisonis on olemas midagi, üks paik, mille õnnelik ristüasa on nimetanud väga õnnestanult „Sõdurite Koduks“. Aga sõdurid teavad seda isegi, et nad sõdurid on ja nende suus on sündinud selles nimetuses rohkem kui viieksikümne protsendiline „esikadu“. „Sõdurite“ ei tarvita keegi. Ehkki ametlikuks nimetuseks selle asutuse kaheksäonaline nimi ülihästi leitud, oleks siiski pisut nagu koomiline ja kohmakaski kui sõdur ise tarvitaks teda tevena. Aga ei. Sõdur lööb laupäeva või pühapäeva õhtul oma sõbrala-naabrile patsu õlale, et „lähme kodu“ („koju“ siiski mitte, ennem, kui ütleva põline põhja-coostlane, küll „kodusse“). Ja sellega on kõik lõppedud.

Olin sõdurina Tallinnas alles võõras. Aga laupäeva õhtu oli ja õõluba juba taskus. Natuke vilu juba hilja õhtul, et tammuda see aeg, mis vaba, Kadrioru pimedatel alleedel surruks. Kuid mida ikka — teatri ja kontsertide hooaeg alles avamata. See tegi pisut nõutuks. Aga sääl korraga üks ootamatu müks külge, kelmikalt hädennustav kulmude kergitus ja nagu suuna osutav žest päaga: „lähme kodu!“... See oli see hää poiss, kelle kohe tundsin kodusena, peaaegu sõbramehena ja kes kangesti püüdis mind mõista ja võimaluse korral ka abiks olla. Nüüd on ta mehike — olgu taati-memme talle häd — juba reservis ja künnab vist hoolega kõrt.

Aga tookord ei katsunudki ma ta sõbralikule soovile ja häatahtlikule ettepanekule vastu tõrkuma hakata. Ainult „moodi pärast“ ilmus ilmesse esiti midagi kahtlevat. Ja kui seda juba märgati ja kinnitama rutati, et „ega sääl malmi midagi ei lähe, aga vahvat kraami on, küll sa näed“... siis ei saanud ma enam oma nõusolekuga viivitada — „olgu's päälegi!“ Ma juba niipalju kasarnu keelt mõistsin, et teadsin, mis „malm“ tähendab (see on raha), ja ega „kraami“ mõistegi päriselt tume polnud, kuigi vast natuke ebamäärane. Nii siis ütlesin ära oma „olgu's päälegi“... Et mis nüüd sest „malmist“, pääasi kui „vahvat kraami“ on...

Kujunes kahjuks nii, et mu colleega pidi „kusa-gilt läbi minema“. Läksin ükski piki S. Tartu maanteed. Ei teadnud kindlasti, kus maal asub mu sihtasutus. Juba peavaht, aga ei midagi veel silma puutunud, mis oleks kahtlustatavgi. Küsin tunnimehelt peavahi ees, aga tema „ne ponimajet po estonski“, on Petseri mees. Küsin vene keeles, tõlgin „Sõdurite kodugi“ kuidagi vene keele. Siis taipab mees: „a, eto k o d u... vot tam, tam...“ Teadis temagi, mis on k o d u, ega püüdnud seda kuidagi omas keeles väljendada hakata.

Leidsin otsitud kodu tunnimehe juhatusel järele. Oleksin selle eraldanudmuist majust ka ilma juhatuseta. Teda eristas hele valgus ja tantsutaktilised orkestri-

helid. See oli tõesti mingi kodu magneet, mis mu otsekohe ja kõhklemata „sisse tõmbas“.

Juba esimene siia-sinna keerlev pilk suutis olla sümpaatiat kõitev ja tuju tõstev. Siia kogunenud sõdurid liikusid helevatujulistena paigast paika ja ruumid ruumi. Esimesest pilgust päale tundsin suurt rõõmu sellest täielikust üksmeelest, mis ilmselt valitses pidutsejate hulgas. Ühes teistest meie suuremast garnisonist oli mul mälestusi, kibeduseni kurbi mälestusi, et ükskõik kas „kodus“, tänavail või parkides jalutades, ikka kindlasti ja eranditult sääresideme mehed ise ja oma ette, punasepüksimehed jällegi enestega eraldi, ning säärikute ja kannuste kandjad-kahurmehed jällegi omaette. Kuid siin polnud terasemalgi vaatlemisel märgata midagi taolist. „Kõikide väeliikide ühemeelne koostöö“, mille lonkavust Otepää manöövritel meie autoriteetne A. T. „Sõduris“ kõige kindlamal ja selgemal sõnal rõhutas, oli siin mitte ainult ilmselt märgatav, vaid otse ideaalsel kõrgusel. Lahingtegevuse suure edu päale ei jätnud see kindlasti mitte mõju avaldamata. Olgu näiteid! Rieteruumi tagasena akna alla on asenenud salgake „vastast“, kõik punased — üks heledam kui teine, kõik käharpäised ja tulsilmalised. Ütleme, et see oli see punane pool. Neist paremal ees, seinäärsele pingil elavjõult tasavägine grupp — no, ütleme — sinised: „eesliinil“ (kõige ligemal nimetatud aknale) kõksib soliid ja elegant poiss oma uute, läikivate poolsaabastega pingijalga ning püüab oma rafineeritud „silmategemise“ püssitulega vastase vastupanu võimet halvata. Tema on jalgväelane, kutsutud ja säetud eelliini meheks. Temast edasi „sügavusse paisatud“ vaikne, blond ja sinisilmaline lennuväelane, kelle silmist nagu paistaks vastu kõrguse selge sinetus kõige puhtamal, kristallsemal kujul. Juba mainitud A. T. kinnitab, et lennuga oli manöövrelil olnud saamatu. Võib olla, aga siin küll mitte. Selle väeliigi sümpaatse edustaja taevakarva silmis mängivad pilgud innukalt ja toredasti. „Vastasesse“ mõjub see otsegu gaasipomme mürgine ving. Järgmine „jõud“ on merijõud, „Lembitu“ mehine madrus. Tema sügavjooneliselt ilmestatud grimassid langevad juba kõhkvele löönud vaenlase pihta nagu raske kahuri rak-suivad granaadid.

Aga pooleli peab jääma kahjuks mul selle lahingu edaspidise arenemise jälgimine, sest saalis pahvatavad orkestrist kutsuvad häaled. Rutatakse riisnal tantsupõrandale. Näen: punasepüksiline ratsapoiss ja tüse, massiivne kahurmees, kes juba mu tülles omal ühisel nõul ja jõul olid rünnaku pinevusest ülejõudnud ja rahulikult „edu arendasid“, keerlesid oma kadestust äratava sõjasaagiga esimestena paaridena üle saali. Auväärt kindralite pilgud seinal klaasi all ilmutasid suurt häädmelt ja õnnist rahulolemist...

Tegin sihituid tiire ruumist ruumi. Olin manöövril. Manööver mis manööver! Aga taipasin peagi, et ajakirjaniku pilk, mille kohe olin lasknud domineerima, oli suur, suur taktikaline viga ja ränk patustus oma isiku huvide vastu. Ajaks, mil eneseksi oli ilmsiks tulnud tegevusiha, olid kõik positsioonid vallutatud. Kuhu aga pilgu pistad, kõikjal ainult „edu arendamine“ ja muud midagi. Jäin üksinda ja võiduta.

Ent polnud selleski manöövris võitjaid ega võidetuid. Oli seegi manööver, nagu ikka, üks suur õppimine ja suur katsumine. Lõpuks tegi manöövrite üldjuhataja kapten Akermann väikse vägede ülevaatuse.

Selleks ei mindud kusagile Palupera väljale, vaid see sündis säälsamas — manöövrite tegevus-ala raionis ja päale selle vabalt, ilma rivistamata. Ja kui juhtus kellegil mõni nõop lahti olema, siis tehti selle kinnipanemiseks kohe vaikne ning kätatu, aga kategooriline korraldus.

Läksin koju üksinda, sõjasaagita. Aga õppinud olin sellest manöövrast siiski midagi. Sain teadma, et Tallinna garnisoni „Sõdurite kodu“ on paik, kuhu minna võib. „Malmi“ sääls suuremat ei lähe, aga vahvat „kraami“ on...

Mart Raud.

Ametlikud teated.

Puudusi Riigikohtule esitatavates kirjavahetustes.

Riigikohtu Esimees on 10. sept. s. a. Nr. 779 all Kohtuministrile saatnud vahekirja, milles palub tähelepanu juhtimist algtoimetuste Riigikohtule saatmise korra kohta. Kohtuminister on saatnud 22. sept. s. a. Nr. 2732 all nimetatud Riigikohtu Esimehe vahekirjast ära kirja Sõjaministrile teadmiseks ja vastavaks korralduseks. Kindralstaabist „Sõdurile“ avaldamiseks saadetud ära kirja järele on Riigikohtu Esimehe vahekirja tekst järgmine:

Kohtuministrile.

Ministeeriumide poolt Riigikohtu administratiiv-osa konna esitatavates kirjavahetustes seniini ilmsiks tulnud vormiliste ja puhtkantselileliste puuduste tagajärjel pean tarvilikuks Teid paluda Vabariigi Valitsuse tähelepanu juhtida järgmiste nähtuste peale:

1. Algtoimetuste esitamisel Riigikohtule on mõned ministeeriumid seisukohale asunud, et küllaldane on, kui neis algtoimetuses kõik eelmistes asutustes asja arutamise ja otsustamise kohta käivad dokumendid, kirjad ja palved klambriga või mõne nõelapistega ühte liidetakse ja sarnane kirjavahetus ilma ühegi paberite nimekirjata ja ka ilma nummerdamata, Riigikohtule

esitatakse, kui asja algtoimetuse. Sarnase korra juures võib mõni paber kergesti kaduma minna, ilma et võimalus oleks kontrollida, missugused paberid on ära kadunud, sest aktis olevate paberite nimestiku puudumise pärast ei ole võimalik kindlaks teha, missugused paberid algtoimetuses peavad olema.

2. Mõne kaebuse äärele ilma vähemagi ääre vabaks jätmiseta, mida võiks tarvitada murde tege- niseks paberi toimetuse õmblemisel. Tihtigi on paber mõlemilt poolt põnda veereni täis kirjutatud, et ka võimalus puudub ilma teksti katmata murdmise jaoks riba juure kleepida.

Kõnes olevate puuduste kõrvaldamiseks palun Vabariigi Valitsusele ettepanna korraldus teha, et:

1) Riigikohtule ministeeriumite poolt saadeta- vates algmaterjalides oleks lehed nummerdatud ja kinni õmmeldud, ning toimetustes leiduvate paberite üle vastava sekretääri ehk vastutava kantseliametniku allkirjaga kinnitatud nimestik ligi pandud ja

2) algtoimetuse esitamise juures antavad seletused, mis Riigikohtu nimele on aadressitud ja viimase toimetuse jäävad, kirjutatakse murdmise jaoks vaba äärt jättes.

Riigikohtu esimees (K. Parts).

Sõjaministri käsukirjad.

Nr. 527.

Tallinnas, 15. oktoobril 1925 a.

(Korraldusvalitsus).

Minule esitatud juurdlustest soomusrongide kokku- pörke kohta manöövrite ajal Elva jaama juures, kus 5 sõdurit surma, 7 haavata ja 2 põrutada said, rääkimata materjaaaalsest kahjust, selgub, et 20. septembril 1925 a. 1. soomusrongi rügement tegutses punase poole juures ja koosnes kolmest osast: kerge rong, raske rong ja staabi osa. 20. septembril taganes punane pool ja baseerus Elva jaama pääl. Staabi osa oli Elva, kerge rong Pritsu jaamas. Raske rong Lombi talu juures, kus 2 dessantrühma maha pandi. Kell 18 olid kõik Elvas, et ronge läbi lasta. Raske ja kerge rongide ülematel oli korraldus tehtud, et öösel tingimata rongide mõlemates otsades signaal- tuled välja pandaks. Rongid olid liinil ainult sel ajal, kui liin vaba oli; reisijate- ja kaubarongide läbikäigu ajal olid jaamas.

Kell 20.30—22.45 oli kerge rong väljas. Umbes samal ajal teatas dessantrühmadega liinile jäänud

kapten Kuhlbock major Asmus'ile, kes manöövril oli dessantpataljoni ülem, et meeskond väsinud ja palus vahetust. Kell 21 andis rügemendi ülem kolonel- leitnant Tallo luba rühmad vahetada ja käskis, et vahetus väljasõitva löögiosaga kohale toimetataks. Sellejuures jäi tähendamata, kas vahetuse raske või kerge löögiosaga peab kohale toimetatama. K ä s k ei olnud küllalt selge ega kategoo- riline. Major Lepp'ale, kes manöövritel raske rongi ülem oli, oli rügemendi ülem kolonel-leitnant Tallo aga ütelnud, et raskel rongil öösel välja sõita ei tule ja major Lepp'ale lubanud vaba olla kuni kella 24.

Major Asmus andis saadud korralduse edasi kapten Reitkam'ile, kes oli määratud manöövritel dessant- pataljoni adjutantiks, ühtlasi käskides rongi ülema- tega läbi rääkida, et rong, missugune liinile sõidab, võtaks ka dessandi pääle. Kapten Reitkam seletab, et temale major Asmus'e poolt ainult korraldus tehtud,

et kerge rong välja sõidaks. Kapten Reitkam pole rongide ülematega läbi rääkinud, kuid tema korraldusel valmistati meeskond ette kapten Villemi komando all kell 1 ööse rongile asumiseks, et liinile sõita. Väljasõidu aja kell 1 määras major Asmus. Vahepeal sõitis kerge rong kell 20.30 liinile, tagasi kell 22.45. Teist korda 0.34. Pidi tagasi olema kell 2.10, et üht kaubarongi läbi lasta. Raske rong seisis Elvas neljanda tee pääl. Sinna asus ta kell 1 kapten Villemi meeskonnaga. Sellest on selgesti näha major Asmus'e asjasse mittesüvenemine ja kapten Reitkam'i hooletu käsu täitmine. Dessant oleks võinud vabalt 26 min. varem kerge rongiga välja sõita.

Raske rongi ülem major Lepp saades kapten Villemi't teada, et dessantpataljoni ülema korraldusel tuleb dessantkompanii liinile viia, kohe välja ei sõitnud, sest väljasõiduks korraldust ei olnud. Kapten Villemi aga saatis kapral Nael'aga dessantpataljoni ülemale kirjaliku teate, et tema kell 1 kompaniiga raske rongile asunud, kuid rong välja ei sõida, sest rongile pole keegi väljasõidu korraldust teinud, mis pärast sõit viibib ja et kerge rong on varem välja sõitnud. Kapral Nael tuli major Asmus'i juurest tagasi rongile ilma mingi vastuseta, sest oli teate major Asmus'ile üle andnud, kui see parajasti telefoniga kõneles. Rongil aga otsustasid major Lepp ja kapten Villemi, et sellega tuleb asudaataljoni ülema korralduse — dessant liinile viia — täitmisele. Major Lepp seletas, et tema pole kedagi saatnud kergele rongile teatama oma väljasõidust (otseside kerge rongiga oli staabi osal), sest olnud arvamisel, et kui major Asmus'i poolt on korraldus dessanti välja panna ja rongil välja sõita, siis ka major Asmus sellest kergele rongile teatab.

Major Lepp saatis noorem-leitnant Stunde jaama sõiduloo järele ja tegi korralduse, et tuled ja vaatlejad välja pandaks. Noorem-leitnant Stunde'le andis jaama korrapidaja sõiduloo, hoiatades, et kerge rong on väljas. Kirjalikus hoiatuses, mis major Lepp'ale üle oli antud, on ka ära tähendatud, et kerge rong on Elva ja Pritsu vahel tagasituleku ajaga kell 2.10. Jaama korrapidaja Johannes Jõesaar läks veel isiklikult raske rongi juure, pidas rongi, mis oli juba liikuma hakanud, kinni ja tähendas, et kerge rong on jaamade vahel tagasitulekuga kell 2.10, et aega on vähe ja parem on välja sõita pärast kaubarongi. Kuid major Lepp olevat käekella vaadanud ja ütelnud, et on veel 25 min. aega ja jõuab dessandi välja panna. Sellega oleks väljasõit olnud kell 1.45.

Major Lepp'al, kui rongi ülemal, ei olnud mingit põhjust oletada, et dessantpataljoni ülema kohus on rongi liikumisvõimalust kontrollorida. Niisama on aluseta seletus, et kui kerge rong, kes jaamade vahel asub,

peab kell 2.10 Elvas olema, tema, Lepp, võis arvata, et kell 1.45 kuni 2.10 terve tee vaba on. Pealegi pidi kerge rong kuni kell 2.10 Elvas olema. Võis ka ennem sisse sõita. Tege-likult on raske rong igatahes hiljem, kui 1.45 välja sõitnud, sest kerge rong sõitis positsioonilt tagasi kell 1.56, kiirusega umbes 10 klm. tunnis. Kokkupõrge oli kell 2.09 Elva jaama ligidal.

Juurdlustest selgub, et vaatlejad ja signaaltuled olid mõlemal rongil väljas, et kokkupõrge teekäana-kul juhtus, kus sisemisel pooler maakõrgustik, ei võinud vaatlejad signaale õigel ajal näha.

Kokkuvõttes selgub, et 1. soomusrongide rügemendis üksikute osade ülemate koostöö äärmiselt nõrgalt välja on arenenud ja igauks piirdub ainult oma enese otsekoheste ülesannetega, ilma huvita ter- viku eesmärkide vastu. Situatsioon oli äärmiselt lihtne: kaks rongi ühel liinil kaubarongide sõiduplaani läbi minuti peale täpselt piiratud liikumisvõimalus tega, kuid et siiski kellegil ei olnud täit ülevaadet väljakujunenud seisukorra kohta, jooksevad need rongid üksteisele otsa. Rongide kokkupõrge ei olnud mõne üksiku ülema vale korralduse, vaid üldise oskamatus ja saamatuse tagajärg.

Üksikute ülemate teguviisi hinnates, teen järg- mised korraldused:

1. 1. soomusrongide rügemendi ülemale kolo- nelleitnant Karl Tallo'le avaldan noo- mituse korra ja koostöö puuduse eest usaldatud rügemendis.

2. Major Peeter Asmus ja major Hugo Lepp on Vabariigi Valitsuse otsusega 14. oktoobrist s. a. kapteniteks alandatud, vanusega rongide kokkupõrke päevast, s. o. 21. sep- tembrist s. a., esimene — saamatu käskudeandmise ja hooletult nende täitmise järele valvamise eest, ja viimane — hooletuse tõttu temale usaldatud rongi liikumise võimalustega mitteametustamise ja kergemeelse oletuse eest, et teised vastutulevale rongile tema lii- kumist teatavad, kuna tema kohus oleks olnud isiklikult selgusele jõuda, kas tee vaba ja sõit või- malik.

Mõlemad tähendatud ohvitserid käsin eemal- dada nende praegustelt ametkoha- tadelt ja üle viia 2-se soomusrongide rügementi, määramiseks noo- remate ohvitseride kohtadele.

3. Kapten Eduard Reitkam on oma ülema käsu, hooletuse tõttu, mittetäitmise eest Vaba- riigi Valitsuse otsusega 14. oktoobrist s. a. reame- heks alandatud. Käsin teda üle viia 2. soo- musrongide rügementi.

J. Soots

Kindralstaabi Kindral-major,
Sõjaminister.

Maaväe ohvitseride vormi kandmise määrused.

Kinnitatud Vabariigi Valitsuse otsusega
9. oktoobril 1925.

I. Üldmäärused.

§ 1. Ohvitserid kannavad Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud vormi — kutseliigi ja väeosa (asutuse) koosseisu kuuluvuse järele. Selle üldmääruse alla ei käi ametkohad, kus teenistuse iseloomu poolest mitme kutseliigi ohvitserid võivad teenida. Neil ametkohtadel võivad ohvitserid sõjaministri erilisel loal oma endise kutseliigi vormi edasi kanda. Ohvit-

seride riietus peab olema ühtlane ja täpselt valmis- tatud kinnitatud kirjelduste ning joonistuste järele.

§ 2. Üldine järelevalve korraldiku riietuse üle lasub: garnisoni ülemate, linna komandantide ja väeosa üle- mate peal.

§ 3. Puhkuselolijad ja omast teenistuskohast väljakäsitatud ohvitserid on kohustatud kinni pidama kohalikus garnisonis maksmapandud vormikandmise korrast.

§ 4. Aktiivteenistusest vormikandmise õigusega vabastatud ohvitserid, kui nad kaitseväge vormi kannu-

vad, on kohustatud täitma vormikandmise määrust ja sellekohaseid eriseadlusi.

§ 5. Väljamaal võivad kaitseväge vormi kanda Vabariigi Valitsuse otsusel välisriikide valitsuste juure alaliselt või ajutiselt esitatud ohvitserid.

Kõik teised ohvitserid, kes soovivad väljamaal kaitseväge vormis ilmuda, pööravad loa saamiseks sealse Eesti Vabariigi diplomaatilise esitaja poole, kui vastava riigi poolt ei olnud see luba neile eraldi antud. Vormi kandmisel käsitavad ohvitserid käesolevaid määrusti vastavalt sealsetele sõjaväelistele kommetele.

§ 6. Eesti Vabariigiga liitu astunud välisriikides võib vormikandmine erimääruste alusel sündida.

§ 7. Teatud juhtumistel, eriti kui ühel ja samal juhtumisel on käesolevate määrustega mitme vormi kandmine lubatud, võib vormi ühtlustamise mõttes garnisoni ülem vormikandmise asjus vastavaid korraldusi teha.

II. Välvormi kandmine.

§ 8. Välvormi kandmine on sunduslik:

1. Kõigil õppustel, manöövritel, vaatustel ning inspekteerimistel.
2. Vahiteenistuses ja toimkondades.
3. Paraadidel.
4. Sõjakohtus.
5. Kõigil teenistuskohustega seotud esinemistel ülemusele.
6. Sõjaväelistel matustel ravis.
7. Kõigil muudel ametkohuste täitmistel, kui selleks eraldi suur- või lihtvormi ettenähtud ei ole.

§ 9. Välvormi kandmine on lubatud teenistusest vabal ajal kõigil juhtumistel, mil pole ette nähud sunduslikult suur- või lihtvormi, ehk kui vormis käimine garnisoni ülema käsuga pole keelatud.

§ 10. Välvormi juures lubatakse khakivärvi pikki pükse ja pruune poolsaapaid ehk kingi kanda järgmistel juhtumistel:

1. Teenistusest vabal ajal kõigil juhtumistel, mil ette pole nähtud sunduslik väli-, suur- või lihtvormi kandmine ja mil vormi kandmine pole garnisoni ülema käsuga keelatud.
2. Töö juures staapides, kantsleides, valitsustes, asutustes ja ohvitseride erioppustel.
3. Laagris ja suvituskohtades korraldataval pidustustel.

III. Suurvormi kandmine.

§ 11. Suurvormi kandmine on sunduslik, kui garnisoni ülema erikorraldust ei ole:

1. Vabariigi aastapäeval, väeosa aastapäeval ja uuel aastal; esinemistel, aktustel, pidustustel, ballidel, visiitidel, tervitustel ja õnnesoovidel.
2. Õhtustel pidulikkudel vastuvõtmistel Riigivanema, Riigikogu esimehe, ministrite ja välisriikide esitajate juures.
3. Õhtustel vastuvõtmistel väljamaa laevades.
4. Kõigil neil juhtumistel, millal seltskondlise kombe järele frakki kantakse.

IV. Lihtvormi kandmine.

§ 12. Lihtvormi kandmine on sunduslik:

1. Kõikidel visiitidel, kui selleks suurvorm ettenähtud ei ole.
 2. Kõigil juhtumistel, kus seltskondlise kombe järele smokingi ehk visiitkuube kantakse.
- § 13. Lihtvormi kandmine on lubatud § 10-es ettenähtud juhtumistel.

V. Rakmete ja relvade kandmine.

§ 14. Välvormi juures kantakse rakmeid ja relvu järgmiselt:

1. Rännakrakmed ja revolver (lahingumõõgakandjal ka mõök):

a) manöövritel, vaatustel ning inspekteerimistel, kui eraldi korraldust ei ole;

b) vastavates määrustikkudes ettenähtud juhtumistel.

2. Vahiteenistuse rakmed:

a) mõõgaga ja revolvriga — paraadidel ja sõjaväe orkestrilt saadetavates vahtkondades;

b) revolvriga — muudes vahtkondades ja toimkondades.

3. Lihtrakmed ja mõök, kõigil teenistuskohustega seotud esinemistel ülemusele, paraadi pealtvaatamisel, matustel ja muude ametkohuste täitmisel.

Märkus: Seni kui ohvitser pole riigi poolt mõõgaga varustatud, pole ka mõõga kandmine sunduslik.

4. Rakmete ja relvade kandmise kodustel õppustel määrab kindlaks väeosa ülem.

5. Lihtrakmed (tarviduse korral ka mõök) — § 9-s ettenähtud juhtumistel.

6. § 10-s ettenähtud välvormi kantakse lihtrakmetega ehk ilma rakmeteta. Relvu selle vormi juures ei kanta.

§ 15. Suurvormi juures kantakse mõõka ja vööd.

§ 16. Lihtvormi juures kantakse mõõka.

§ 17. Relvad võetakse maha kõigil vaimulikkudel talitustel, kui seda usukombed nõuavad, samuti ka ballidel ja pidusöökidel. Suvituskohtades võib lihtvormi juures mõõka mitte kanda.

VI. Aumärkide, mälestusmärkide ja nendelintide kandmine.

§ 18. Võib kanda ainult neid au- ja mälestusmärke, mis Vabariigi Valitsuse poolt annetatud ehk kanda lubatud.

§ 19. Aumärgid ja mälestusmärgid kantakse kuue pääl neist igaühe kohta maksvate reeglite järele.

§ 20. Rinnal kantavatest au- ja mälestusmärkidest kantakse Vabadusriste ja vabadussõja mälestusmärke kõikidest teistest au- ning mälestusmärkidest paremal pool, järjekorras lugedes paremalt poolt: I liik, II liik, III liik ja pärast viimast risti mälestusmärk.

§ 21. Au- ja mälestusmärke kantakse suurvormi juures alati ning välvormi juures paraadidel, vaatustel, ravis, sõjakohtu istangutel ja esinemistel ülemusele.

§ 22. Vabadusristi ja P. Georgi risti võib kanda iga vormi juures.

§ 23. Au- ja mälestusmärkide asemel kantakse nende linte: a) lihtvormi juures alati ja b) välvormi juures peale § 21-s ettenähtud juhtumiste. Kaelas kantavate aumärkide linnid kantakse ülemises reas.

VII. Sõjaväelise hariduse ja kutse ning kõrgema üld- ja erihariduse märgid.

§ 24. Sõjaväelise hariduse ja kutse, ning teisi lubatud märke võib kanda iga vormi juures. Kõrgema hariduse märgid kantakse paremal pool rinnal, teised vasakul pool.

§ 25. Paremate õpetagajärgede eest saadud eraldusmärgid kantakse vastavate erimäärustega või määrustikkudega kindlakstehtud viisil.

VIII. Mitmesugused määrused.

§ 26. Kinnaste kandmine on sunduslik:

1. Välvormi juures: vaatustel ning inspekteerimistel, vahiteenistuses ning toimkondades, paraadidel, kõikidel teenistuskohustega seotud esinemistel ülemusele ja matustel.
2. Suur- ja lihtvormi juures.

§ 27. Kannuseid kannavad: kindralid, vanemohvitserid, kindralstaabi ohvitserid, ratsaväe ohvitse-

rid, suurtükiväe ohvitserid, adjutantid ja teised maaväe ohvitserid, kes ravis ratsa tegutsevad. Suur- ja lihtvormi juures on kannuseid lubatud kanda kõigil ohvitseridel.

§ 28. Akselbante kannavad kindralstaabi ohvitserid ja adjutantid iga vormi juures.

§ 29. Kalosse võib kanda ainult väljaspool rivi ja toimkondi.

§ 30. Palitul võib kanda talvel hallikas-pruuni karusnahkset kraet.

§ 31. Keppi või stekki võib kanda väljaspool rivi ja toimkondi juhtumistel kui ohvitser mööka ei kannaks.

Ratsasõidul võib ka ravis stekki kanda. Need, kel väeosa ülema poolt sellekohane luba on, võivad keppi kanda ka teenistuskohuste täitmisel.

§ 32. Leinamarki kantakse ainult matustest osavõtmise ajal väljaspool rivi pahemal varukal künar-nuki ja öla vahel.

IX. Erariided.

§ 33. Erariiete kandmine on lubatud:

a) väljaspool teenistust juhtumisel, mil sunduslikku väli-, suur- või lihtvormi kandmist ei nõuta;

b) sõjaministri korralduse põhjal.

§ 34. Erariiete kandmisel tuleb käia seltskondliste kommehete järele.

X. Maksmapanemise kord.

§ 35. Käesolevad määrused astuvad jõusse nende kinnitamise päevast.

§ 36. Käesolevate määruste maksmapanemisega muudetakse ära Vabariigi Valitsuse poolt 27. VI. 24 a. kinnitatud maaväe ohvitseride, sv. ametnikkude ja üleajateenijate vormi kandmise kohta käivate juhtnõu-ride lit. A. Sama juhtnõu-ride lit. B ja D jäävad jõusse endiselt, kuid neid tuleb käsitada kooskõlas käesolevate määrustega.

„Kaitse Kodu!“ № 1.

Eesti Kaitseliidu häälekandja ilmub kaks korda kuus. Üksiknumbri hind on 25 mkr. Trükitakse Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikojas ja talitatakse sama ühisuse kontoris.

Juba Eesti Kaitseliidu uuestsünni esimestel kuudel tuldi arvamisele, et kaitseliit, kui suur organisatsioon, vajab oma häälekandjat.

Alguses puudus kaitseliidul selle vajaduse rahuldamiseks tööjõud ja raha.

Pöörati „Sõdur“ poole, et see annaks veergusid kasutada kavatsesolevale Kaitseliidu häälekandjale.

„Sõdur“ on ainuke sõjaasjanduse ajakiri Eestis, mis peab sõjakirjandusliisi tarbeid rahuldama nii kõikides välikiides kui rahva keskel. Seepärast on „Sõdur“ veerud eriküsimustega alati üle koormatud.

Õieti hinnates olukorda — Kaitseliidu häälekandja tähtsust organiseerimise esimestel kuudel, jõe koondamise ja ideelise sobivuse demonstrotsiooni tarvidust kodukaitse alal, mis piltlikult väljenduks mõlemate ajakirjade koosilmumises — otsustasid „Sõdur“ juhid loobuda suurest osast (keskmiselt üle 1/3) omist veergudest „Kaitseliitlase“ jaoks.

Teisiti ei võinudki käesoleval juhusel „Sõdur“ toimida. „Sõdur“ nr. 13 — 4. aprillist 1925 a. ilmus esimesena koos „Kaitseliitlasega“. Nii ilmusid nad koos kuni augustini s. a. Vahepeal oli kaitseliit aineliselt tugevamaks läinud, — „Sõdur“ aineolukord muutunud raskemaks. Ühel päeval teatati „Sõdur“ile, et Kaitseliit hakkab oma häälekandjat iseseisva ajakirjana välja andma ja loobuti „Sõdur“ist.

On saabunud pääle 1½ kuu vaheaja esimene nummer Kaitseliidu häälekandjat „Kaitse Kodu!“ nime all. Väljaandjaks on Kaitseliidu staap, vastutavaks toimetajaks V. Negro.

Esimene nummer on kokku 40 lehekülge. Ta jaguneb osadesse. Kaant ilustab kunstnik Aren'i joonistus. 3-dal leheküljel on kaitseliidu vapp, kilbiga kotkas ja selle all väikene salmik. Leheküljed 4 ja 5 H. L. juhtkiri „Kaitse Kodu!“ Kuus lehekülge on pühendatud osale, mille päälkiri „Kaitseliidu elu“. Pääle selle on veel osad „Naiste osa“, „Kehaline kasvatus“, „Noorte elu“.

Pikemaid kirjutusi ilma kindla „osa“ näitamata, need on — V. Negro „Saaremaa mäss“ ja J. Mändmets „Juhtumine kuuvalgel ööl“. Edasi leidub teateid välismailt; kroonika; kapten L. artikkel „Kuidas peab kaitseliitlane oma püssi puhastama?“; karrikatuur; ametlik osa; male; kuulutused ja — 40 lehekülge on läbi. Tekstis on palju mitmesuguse sisuga pilte.

See esimene ajakirja nummer on, nii ütelda, paraadinummer ja seepärast erilist tuumakust sisult ei tuleks nõuda, kuid „Kaitse kodu!“ nr. 1 leidub ka kirjutusi, mida üldises ajakirjanduses ei leia ja seepärast selle eriajakirja ilmunist õigustavad, näiteks õpetus kuidas kaitseliitlane oma püssi peab puhastama teisi. Väliselt on „Kaitse Kodu!“ nr. 1 väga kena ja ja tuletab äsja puhkusele läinud „Vikerkaar“ meele; väheselt tuletab seda meele ka sisult, ja see on vist osalt seletatav sellega, et „Kaitse Kodu!“ nr. 1 on valmistatud tehniliselt samas ettevõttes, kus kadunu „Vikerkaar“gi“, s. o. Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuses.

„Päevaleht“ nr. 282 — 1925. leiab, et esimese numbrile järele otsustades võib „Kaitse Kodu!“ eriajakirjade hulgas esimesele kohale jääda.

„Sõdur“ säilitades paremaid mälestusi koostööst „Kaitseliitlasega“, Kaitseliidu esimese häälekandjaga, soovib edu „Kaitse Kodu!“ kui eriajakirjale, millel tõsised ülesanded täita kodukaitse organiseerimisel ja kaitsjate õpetamisel.

Läti sõjaajakirjanduse edusammud.

Läti sõjakirjandus on rikastunud 1925 a. jooksul kahe uue põhipaneva määrustikuga: „Jalgväe õpetamise määrustik“ ja „Ratsaväe õpetamise määrustik“. Mõlemad on algupärased ja kohased Läti oludele.

„Jalgväe õpetamise määrustik“ sisaldab kõik, mis praegusaja modern jalgväele tarvis sõjaks ja rahu- aegseks teenistuseks. Määrustik on sunduslik peale kahurväe ka teistele välikiidele. Kuulipildurite

kompaniid, miinipildurite komandod, side ja autotankide meeskonnad käsivad nimetatud raamatut rühma õppuseni, sapöörid ja ratsavägi — kompanii õppuseni.

Määrustik jaguneb kahte ossa. Esimese osa sisuks on: 1) Juhtivad printsüübid, 2) Relvad ja 3) Jalgväe lahingu printsüübid; teise osa — 1) Rivid ja nende juhtimine, 2) Üksikõppus, 3) Laskurjao õppus, 4) Kerge kuulipilduja jao õppus, 5) Rühma õppus, 6) Kompanii õppus, 7) Pataljoni õppus ja 8) Rügemendi õppus.

Juhtivad printsüübid käsitlevad sõdurite kasvatust ja õpetamist. Läti sõduri kõrgeim ülesanne on oma rahva kallimate varade kaitsmine. Ainult vabas ja eluvõimulises riigis on igale üksikule liikmele ta hea käekäik ja varad kindlustatud. Isamaa armastus on kasvatusel alus. Sõjaväe tugevus peitub kindlas distsipliinis. Seda süvendatakse koondriivis ja hoolsas siseteenistuste täitmisel. Juhtidele nõutakse algatusvõimet. Määrustik vaatleb üksikult sõduri ja ohvitseri kasulikke lahingomadusi, mis võimalik kasvatusel teel omandada.

Õppuste eesmärk — ettevalmistus sõjaks. Siiski lubab määrustik paraadisid koondriivides sõjalise jõu ja ilu väljenduseks. Õppustel nõutakse jalgväe koostöötamist teiste väeliikidega.

Jalgväe kerged relvad on: püss, karabiin, kerge kuulipilduja, revolver ehk püstol, käsi- ja püssigraanaat ja tääk; rasked relvad — raske kuulipilduja ja miinipilduja.

Lahingu otsustab jalgvägi. Teised väeliigid aitavad teda võidule. Kuid jalgvägi peab ka teiste abita ülesandeid lahendama. Pealetung on parim võitlusviis. Edasi käsivad määrustik lahingrivistusi ja jalgväe lahinguid igasuguses olukorras. Lahingrivi aluseks on laskur- ja kerge kuulipilduja jagu. Esimene on isegiõud, teine — tuieõud. Lahingrivistused on jaotatud sügavusse ja laiusse. Kõik liiguvad hõredates formatsioonides. Flankeeriv tuli, tiivlõõgid ja haaramised on mõjuvamad abinõud vaenlase vapustamiseks. Ootamattuse saavutus, luure ja sidepidamine on vaadeldud üksikasjaliselt. Määrustik pühendab suure osa jalgväe relvade, jalg- ja kahurväe, jalgväe ja sapööride koostöötamisele, gaasisõjale, võitlusele õhuvaenlase, tankide ja soomusautode vastu.

Jalgväe jagu on kõige väiksem, jagamatu lahingüksus. Laskurjagu seisab koos: ülemaast ja 8 laskurist, nendest 1 käskjalg, kerge kuulipilduja jagu — ülemaast, 4 kuulipildurist ja 3 laskurist. Normaalselt jalgväe rühm koosneb: 2 kerge-kuulipilduja jaost ja 3 laskurjaoast. Kompanii on õpetamise ja kasvatusüksus. Ta koosneb 3 lahingrühmast ja sõjaajal lisaks „1 kompanii ülema rühm“, mis koosneb 2 jaost: kompanii ülema jagu ja majandusjagu. Kompaniis võib olla neljas lisarühm. Pataljon on väiksem taktikaline üksus, koosneb lahingkompaniidest ja raske kuulipilduja kompaniist. Lahingülesannete täitmisel kõvendatakse pataljoni miinipildujatega ja kahuritega. Rügement on keskmine taktikaline üksus, koosneb lahingpataljonidest, miinipildujate komandost, side komandost ja teistest tarvilikest komandodest.

„Ratsaväe õpetuse määrustik“ käsivad ratsaväe ala eelmise määrustiku eeskujul. Ratsa rügement koosneb eskadronidest, igas rivieskadronis on 4 rühma. Rühm koosneb 2 mõõga- ja 1 kergekuulipilduja jaost, jagu — 2 lülist. Ratsa jagu on kõige väiksem ratsaväe lahingüksus. Mõõgajao on: 1 jaotulem, 2 lüliülemaast ja 10 ratsanikku, kerge kuulipilduja jaos — 1 jaotulem, 2 lüliülemaast, 4 kuulipildurit ja 4 ratsanikku. Ratsavälalased on relvastatud karabiinidega ja mõõkadega. Esimestel ridadel on piigid. Kerge kuulipilduja jaos on 2 kergemat kuulipildujat. Eskadron on väiksem taktikaline õpetamis- ja kasvatusüksus. Lahingülesannete täitmisel antakse juure rattasõitjaid, raskeid kuulipildujaid, soomusautosid, kahureid ja mootorrattaid. Ratsa rügement, kõvendatud modern relvade ja tehniliste abinõudega, peab lahendama iseseisvaid ülesandeid.

Mõlemad määrustikud käsivad üksikasjaliselt ülevalnimetatud üksuste õppusi.

Et väärikselt hinnata mõlemaid määrustikke, tuleks neid hoolsalt ja põhjalikult uurida. Kuid ka ühekordsel lugemisel võib julgesti avaldada kiitust kokkuseadjatele järjekindla, loogilise ja ajakõrgusel seisva töö eest. Kahtlemata kuuluvad mõlemad määrustikud paremate hulka, mis ilmunud viimastel aastatel. Eesti ohvitseridele, kes valdavad läti keelt, võib soovitada nimetatud määrustikke käsiraamatuteks, kus palju tarvilisi näpunäiteid lahingõppusteks.

K. M.

Sõjaväelised teated.

Kaitseväe distsiplinaar karistuste seadlus

on Vabariigi Valitsuse poolt 14. okt. 1925 aastal kinnitatud ja hakkab maksma ühe kuu pärast päale „Riigi Teatajas“ avaldamist. Kindralstaabi VI osakond annab seadluse välja määrustiku kaustas eriraamatuna.

Selle seadluse maksmahakkamisega loetakse maksusetaks Seadluse Kogu 1869 a. XXIII raamatu §§ 1—82, 89—115, 116, 119—121 ja Meriseaduste Kogu XVII raamat ning Ajutise Valitsuse ajutine määrus rahvaväelaste karistuse kohta distsiplinaar korra alusel 9. detsembrist 1918 a. („Riigi Teataja“ nr. 7. 1918 a.).

Latvijas „Kareivis“ arvamine „Sõdurist“.

Läti sõjaväe häälekandja „Latv. Kareivis“ kirjutab: „Sõduri“ viimane nr. toob laialdase ülevaate Eesti sõjaväe manöövritest ühes paljude huvitavate ülevõtete ja väljamaa külalistest.

Ühtlasi teeb leht väga kiitvate otsuste „Sõdurile“ juurelisatud skeemide kohta, mis väga täpselt oleval valmistatud.

A. Tr.

Läti.

Läti sõjaväelaste uued vormid.

Läti lehe „Jaunakas Sinas“ teatel on Läti sõjaväe peaintendantuur väljatöötanud uute sõjaväe vormide kava. Prantsuse eeskujul tahetakse teenistuse aste mütsil paeladega äratähendada. Ohvitseridel oleks need paelad kullatud, sõduritel aga kollased. Ohvitseride mütsi sirmi äär saaks kaetud metall vitsaga. Pääle selle tahetakse ohvitseride praegustele frentshidele, kokkukõlas mütsi värviga, riidest rinnaesine paraadipuhul päale nõõpida. Pükside küljed kaunistatakse värviliste paeltega.

Kava on divisjonidele arvamise avaldamiseks saadetud.

A. Tr.

Läti ehitab uusi lennukeid.

„Latv. Kareivis“ teatel toob Inglismaal ehitatud Läti uus jäämurdja „Kr. Valdemar“ enesega kaasa prooviks ühe sõjaväe lennuki, mis ehitatud sama firma poolt, kes jäämurdjagi ehitas. Tähenatud lennuk pidi valmis saama juba aprillis, kuid ehitamine viibis mõnesugustel põhjustel.

Edaspidi ehitatakse lennukid Liibavis, sõjasadama töökodades. Inglismaalt tellitakse ainult mootorid, ning mõned tähtsamad lennukite osad. Töö sünnib inglise inseneride juhatusel. A. Tr.

Leedu.

Lennuasjandus Leedu sõjaväes.

Leedu avio park asub Kovno lähedal, Njemani kaldal. Lennuasjanduse ülemaks on kindral Konzevitshius, kes oma alal täiesti iseseisev. Ta allub otseselt lennukite osale.

Leedul puudusid algul omad lendurid ja lennukid. Lennuasjandust hakkasid organiseerima väljamaa instruktorid — kaks Saksamaalt ja üks endine Vene sõjaväe lendur-ohvitser. Viimane teenib veel praegugi Leedu lennuväes instruktorina.

Viimasel ajal on Leedu suutnud suurema arvu lendureid väljaõpetada. Leedul puudub erilennukool. Ettevalmistamine sünnib eskadrillis, mille juhatajaks keegi lendur-ülemleitnant. Õpeeskadrellides pannakse

peaõhku praktikale, ühtlasi võetakse õppus ka teoreetiliselt läbi. Kõik lendurid ja vaatejad komplektiseeritakse ohvitseridest. Instruktoriteks on vastu võetud ka mõni sersant. Õpeeskadrelli lõpetamisel omandab ohvitser lenduri kutse. Kutse omandamiseni tuleb teha umbes 50 mitmesugust lendu. Harilikult kulub selleks 1½—2 aastat. Pääle õpeeskadrelli on veel olemas lennupark ja 4 lahingu eskadrilli. Eskadrillis on iga lennuki kohta 2 motoristi ja 1 sõdur, kes lennuki korrasoleku eest vastutavad.

Lahingu lennukid on Tsheho-Slovakkias muretsatud. Mõned luure ja kõik õppe lennukid on valmistatud oma töökodades. Sõja ajal omandasid leedulased suurema arvu lennumasinatootajateid, mida nad nüüd aparaatide ehitamiseks kasutavad.

Lendurite väeosa täiendatakse ohvitseridega teistest väeosadest.

Harilikult lõpetavad kooli ainult pool sisseastujatest, kuna teised oma väeosa tagasi saadetakse. A. Tr.

Küsimused ja kostused.

Küsimus: Kas on õigus ohvitseril, kes 29. aug. 1925 a. lõpetanud sõjakooli ja juba 1918 aastast peale vahetpidamata sv. teenistuses, saada Vab. Val. poolt kinnitatud lisatasu ja jõulukuu lisapalka poole kuupalga suuruses?

Vastus: Kadeti õpeaega sõjakoolis riigiteenistuse aja hulka ei loeta.

Kv. ohvitseride, sv. ametnikkude ja sõdurite-üleajateenijate palgamäärade (R. T. 1923 a. nr. 19) § 3 põhjal maksetakse lisatasu neile ohvitseridele, sv. ametnikkudele ja üleajateenijatele, kes vahetpidamata 6 kuud riigiteenistuses olnud.

Kui ohvitser 29. aug. 1925 a. sõjakooli lõpetas, siis tuleb sellest ajast tema riigiteenistusse astumise aega arvata.

Küsimus: Vabariigi Valitsus otsustas riigiteenijatele maksta elukalliduse puhul neile ½ kuu palga, kes 6 kuud ja rohkem riigiteenistuses olnud. Olin kuni 1. X. 25. vakant kompanii peal komptul k. t. 4 kuud, peale selle määrati mind rühma ülemaks, kuna kompanii peale uus k. t. määrati. Kas on minul toetust õigus saada 5.400 mrk., või kui rühma ülem 3.850 mrk.?

Vastus: Vabariigi Valitsuse otsuse 1. oktoobrist 1925 a. põhjal maksetakse ühekordset toetust neile riigiteenijatele, kes jõulupühiks maksetavat lisatasu on õigustatud saama ning samal määral ja alusel kui jõulupühiks maksetavat lisatasu.

Sellest on kaitseväge majanduslistele üksustele Varustusvalitsuse ringkirjaga 5. X. 25 a. nr. 4643 teatatud.

Laskevõistlused kahurväes 1925 aastal.

Käesoleva aasta kahurväe laskevõistlustel poliigonil I, II ja III diviiside kahurväe vahel olid järgmised tagajärjed:

A. Aksebantide auhinnad — II diviisi kahurväe käes.

B. Laskevõistluste tagajärjed:

1. Suurtükid 76,2. Võistlesid I ja III diviiside kahurväed. Võitis I diviisi suurtükiväest patareid Nr. 2 (kapten Born) raadiusega 21¼ tolli. Võitjate nimed: Suurtüki ülem — kapral Karl Kärmik, esimene number (sihtur) — reamees Aleksander Jaanov, teine number — reamees Arthur Uritam, kolmas number — reamees Arthur Printstahl ja neljas number — reamees August Ilves.

2. Suurtükid 18 n. Inglise. Võistlesid II ja III diviiside kahurväed. Võitis II diviisi suurtükiväest patareid Nr. 2 (nooremleitnant Anvelt) raadiusega 15¾ tolli. Võitjate nimed: Suurtüki ülem — kapral Martin Raud, esimene number (sihtur) — reamees Arnold Eber, teine number — reamees Rudolf Öbius, kolmas number — reamees Martsel Koiv, neljas number — reamees Georg Sokolov.

3. Kerged haubitsad 45". Võistlesid I, II ja III diviiside kahurväed. Võitis I diviisi suurtükiväest patareid Nr. 5 (kapten Margevitsch) raadiusega 21½ tolli. Võitjate nimed: Suurtüki ülem — n.-allohvitser Voldemar Kass, esimene number (sihtur) — reamees Eduard Mäe, teine number — kapral Rudolf Sütsmann, kolmas number — reamees Hans Jõgibert, neljas number — reamees Aleksander Suuder.

4. Rasked haubitsad 6". Võistlesid I, II ja III diviiside kahurväed. Võitis I diviisi suurtükiväest patareid Nr. 7 (kapten Aron) raadiusega 13¾ tolli. Võitjate nimed: Suurtüki ülem — van.-allohvitser August Otsen, esimene number — (sihtur) — reamees Kristof Lepasaar, teine number — reamees Eduard Kuller, kolmas number — kapral Oskar Tiivas, neljas number — reamees Evald Ruuben.

Auhindade jaotus numbrite laskevõistlustel:

- I diviisi suurtükivägi — 3.
- II diviisi suurtükivägi — 1.
- III diviisi suurtükivägi — 0.

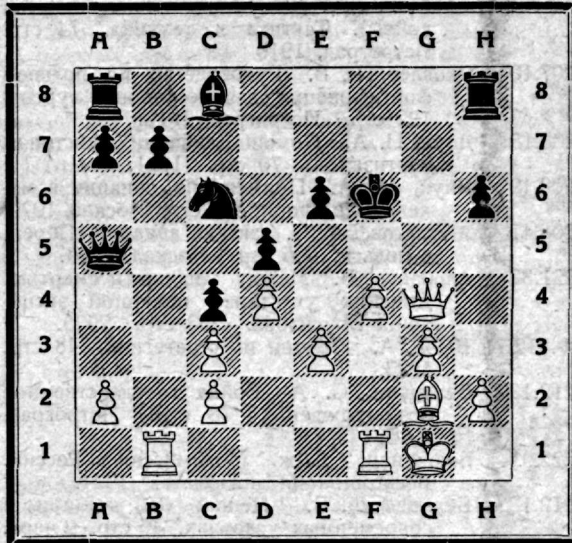
Kindralstaabi raamatukogu.

Raamatute nimestik.

- 212.4 Отдельные операции малых отрядов. 44 стр. Москва, 1920.
- 217.77 Право Советской России. Сборник статей. I. 335 стр. Прага, 1925. II. 312 стр. 1825.
- 211.55 Роговский, А. Подготовка кавалерийской лошади в красной армии. 47 стр. 1921.
- 211.69 Роговский, А. Теория езды и выездки верховой лошадей. 63 стр. 1921.
- 211.80 Самойло, А. Памятка для разведчика и дозорного. 48 стр. Москва, 1923.
- Ф.206.2 Свенцицкий, Б. О. Военно-глазомерная с'емка, ее необходимость и способы производства. Пособие для командного состава. 90 стр. Москва, 1921.
- 206.12 Свенцицкий, В. О. Что такое перспективная с'ема и как она производится. 27 стр. Москва, 1921.
- Ф.202.18 Свечин, А. А. История военного искусства. Лекции. I. 240 стр. 1920.
- Ф.208.3 Связь красной армии. 216 стр. Москва, 1921.
- 212.55 Скопин, В. Ночное сражение в исторических примерах. (Опыт стратегич. и тактич. анализа). 136 стр. 6 сх. Ленинград, 1924.
- Ф.211.4 Соколовский, И. Курс артиллерии. 334 стр. Петроград, 1923.
- Ф.210.10 Артиллерия. Сведения о материальной части артиллерии. Лекции. 192 стр. Таллинн, 1922.
- 210.70 Сухаревский, М. Взрывчатые вещества и смеси. Их состав и свойства. XXI+153 стр. Москва, 1919.
- 207.23 Сучковые, А. Н. и Н. Н. Маскировка. 131 стр. 1917.
- 211.1 Тверитинов. Рота на ночлеге и в сторожевом охранении. 19 стр. 1921.
- 211.36 Теодори, Г. И. Военно-топографические разведки. 43 стр. 1919.
- Ф.210.6 Триковский, Н. Огонь пехоты. 45 стр. Москва, 1922.
- 209.54 Уайт Боевое наставление для речных флотилий 48 стр. 1921.
- 222.72 Устинов, С. М. Записки начальника контрразведки. (1915—1920). 144 стр. Берлин, 1923.
- 211.84 Федоров, М. М. и Файвуш, Я. А. Радио-разведка в различных фасисах современной войны. 48 стр. Москва, 1923.
- Ф.220.11 Фокин, Л. Ф. Методы и орудия химической техники. ч. I: Обработка газов. 291 стр. Петроград, 1923.
- Ф.206.1 Харламов, С. Д. Военная география. (Обзор театров войны). 131 стр. Москва, 1919.
- 212.95 Хефль. Новые тактические задачи в пределах усиленного пехотного батальона и полка, с решениями, разбором и ссылками на устав. 176 стр. Москва, 1924.
- 212.77 Чернавин, В. Ротные тактические учения. 32 стр. 5 сх. 1921.
- 208.18 Шабашев, Н. И. Привязное воздухоплавание в военном деле и применение его в России в войну 1914—1917 г. г. 45 стр. Москва, 1921.
- 213.94 Шеер. Ютландское сражение. Перев. с нем. 36. карт. 5 карт. 1921.
- 207.21 Шишковский, Е. Маскировка роты. 93 стр. Ленинград, 1924.
- 211.44 Шишковский, Е. Что такое разведка и как ее ведет конница. 48 стр. Москва, 1920.
- 207.16 Яковлев, В. В. Минная борьба на широких фронтах (в условиях позиционной войны). Тактика и техника. 74 стр. Петроград, 1919.
- 207.10 Яковлев, В. В. Руководство по полевой фортификации для командных курсов. 122 стр. Петроград, 1919.
- 208.15 Яцук, Н. А. Помощь авиации действиям партизанов. 70 стр. 1921.
- 208.19 Яцук, Н. А. Применение авиации в маневренной войне. 46 стр. Москва, 1920.
- 208.41 Абжелтовский, С. Тактика авиации. Перев. с польск. 95 стр. Москва, 1924.
- 221.32 Альбанов, В. Между жизнью и смертью. Дневник участника полярной экспедиции Брусилова. 203 стр. 1925.
- Ф.212.11 Баюв, А. Лекции по стратегии. 548 стр. 1923.
- 212.137 Беяцкин, С. А. Война государственное вознаграждение. 78 стр. Петроград, 1915.
- 222.91 Бьюкенен, С. Дж. Моя миссия в России. Воспоминания дипломата. 1924.
- 212.133 Берховский, Б. Пеший бой конницы в современных условиях. 46 стр. 2 черт. Петроград, 1923.
- 213.222 Бетлугин, А. Авантюристы гражданской войны. 187 стр. 1921.
- Ф.207.9 Военно-инженерный зарубежник. 1922.
- 212.132 Военно-химическое дело. 198 стр. Москва, 1924.
- 211.94 Временный французский устав маневрирования пехоты. ч. I и II. 177 стр. — 251 стр. Москва, 1923.
- 217.96 Еалин, Д. После войн и революций. 287 стр. Берлин, 1922.
- Ф.211.7 Далматов, А. Д. Справочная книжка кавалериста, коневода, спортсмена и любителя лошади. ч. I и II. 336 стр. 1921.
- 212.129 Данилов, Н. А. Влияние великой мировой войны на экономическое положение России. 93 стр. Петроград, 1922.
- 217.123 Дионео. Англия после войны. 284 стр. Прага, 1924.
- Ф.213.39 Емельянов, А. Г. Персидский фронт. 1915—1918. 199 стр. 1923.
- 213.223 Зензинов, В. Государственный переворот адмир. Колчака в Омске 18 ноября 1918 г. 193 стр. Париж, 1919.
- 213.211 Жоффер. 1914—1915. Подготовка войны и ведение операций. 63 стр. Москва, 1923.
- 205.20 Инструкция медицинскому персоналу при оказании пособия при газовой атаке. 24 стр. 1916.
- Ф.208.8 Сведения по технике. Лекции. 132 стр. Таллинн, 1923.
- Ф.203.2 Лебедев, Д. Предмет военной администрации. Лекции. 43 стр. 1922.
- 208.33 Лев. Автомобиль. Его устройство и работа. Практич. руководство. перев. с немецк. 272 стр. Берлин, 1923.
- 210.21 Лендер, Ф. Ф. Краткие теоретические основания стрельбы зенитной артиллерии. 24 стр. Москва, 1920.
- 217.72 Марголин, А. Украина и политика антанты.

Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Lõpumäng № 26.Seis Tartus mängitud partiist.
Mustad.

Valged.

Valged: Ke1, Lg4, Vb1 ja f1, Og2, Ea2, c2, c3, d4, e3, f4, g3 ja h2.
Mustad: Kf6, La5, Va8 ja h8, Vc8, Rc6, Ea7, b7, c4, e6 ja h6.

Järg oli:

Valged. (A. Villigerode).	Mustad (E. Musso).
1. f4—f5,	e6:f5,
2. Vb1:b7,	Oc8:b7,
3. Vf1:f5+,	Kf6—e7,
4. Lg4—g7+,	Ke7—d8,
5. Vf5:d5+,	La5:d5,
6. Og2:d5,	Vh8—e8,
7. Lg7:b7 ja valged võidavad.	

Väljamaa sõjaajakirjandus.

Prantsusmaa.

Revue militaire française. 1. okt. 1925
— 1) Kattearmee, kindral Camon. — 2) Kindral Falkenhayni sõjakäik Palestiinas (1917—1918), commandant Larcher. — 3) Ardant de Picq, kapten L. Nachin. — 4) Courcelles-Mery lahing, kolonel de Ripert d'Alauzier. — 5) Kindralstaabi ohvitser, kapten Damidaux. — 6) Lõhkeained (1914—1918), kolonel Duchemin. — 7) Sõjaväelised uudised väljamaal. — 8) Raamatud ja ajakirjad.

Õiendus.

„Sõdur“ nr. 38/39/40 skeemil nr. 4 20. IX. näidatud väeosade asukohtade üle on tulnud toime-tusele õpepataljoni ülema ja vahekohtuniku poolt täiendavaid andmeid, mille järele õpepataljon 20. IX. h o m i k u l paigunes:

2. ja 3. kompaniid olid välja tunginud jooneni Pühajärve., Loose k.m. (skeem nr. 2 järele Laose m.), Matto, kõrg. 74.0; 82.0. 1. komp. asus Junsa's; staap — vallamajas; voor — Vokki m.

Vastutav toimetaja E. Limberg.
Väljaandja: Sõdur. Tallinn, Uus tän. nr. 10.

Kindralstaabi 6. osakonna kirjastusel
ilmusid trükist:

Koostöö lennuki ja jalgväe vahel. Kokku-
seadnud kapten H. Janson. Hind 35 mrk.

Kergejõustik. Hind 35 mrk.

Määrused spordivõistluste korraldamiseks
kaitseväes. Hind 45 mrk.

Silmamõdduline plaanistamine. B. A. v. d.
Brinkeni järele kokkuseadnud noorem-leitnant
A. Kristjan. Hind 35 mrk.

Saada „SÕDURI“ talitusest,
Uus tän. 10.

Ilmus trükist

R. K. K. A. (punaväe)

Jalgväe lahingteenistus.

Tõlkinud major K. Ainson

— Hind 120 mrk. —

Raamat on saanud parema arvustuse
osaliseks.

Saada „Sõduri“ talitusest,
Uus tän. 10.

Sõjaväe- ja Kaitseliidu asutustele

Niine t. 11.

tarviline plankedid ja
raamatud alati saadaval

Niine t. 11.

RIIGITRÜKIKOJAS